

2014 m. spalio 24 d., penktadienis

Nr. 37 (1098) Kaina 2,80 Lt / 0,81 Eur

D a i l ē | M u z i k a | T e a t r a s | Š o k i s | K i n a s

Mieli skaitytojai,

Visuose „Lietuvos pašto skyriuose“ spalio 15 d. prasidėjo laikraščių ir žurnalų prenumerata 2015 metams.

Nepraleiskite progos kas savaitę skaityti „7 meno dienas“, kurios pačios ateis į Jūsų namus.

Savaitraščio kaina kioskuose – 2,80 Lt / 0,81 Eur, o prenumeratoriams – 2,20 Lt / 0,64 Eur.

Prenumeratos kaina 1 mėn. – 9,50 Lt / 2,75 Eur, 6 mėn. – 57 Lt / 16,50 Eur, metams – 95 Lt / 27,51 Eur.

„Kino“ žurnalo 1 numerio prenumeratos kaina – 7 Lt / 2,03 Eur, pusmečiui – 14 Lt / 4,05 Eur, metams – 28 Lt / 8,11 Eur.

Prenumeruodami mūsų leidinius palaikote mūsų darbą. Prenumeratą galite užsisakyti ir internetu.

3

„Vilnius Jazz 2014“ įspūdžiai

5

Lietuviška „Sirenų“ festivalio programa

6

Aistės Kisarauskaitės paroda „Artifex“

8

Mario Vargasas Llosa apie demokratiją

Gilbertas ir George'as, „Juoko dujos“. 2013 m.

Skiepai nuo saviniekos

Pašalinės mintys pasižiūrėjus Gilberto ir George'o parodą Londone

Agnė Narušytė

Eilinį kartą skrendu į Londoną. Viską jau žinau atmintinai – veiksmus kartoju mechanikaikai. Bet ir vėl patenku į vietą, kurioje stumdamas laiką tegaliu stebėtis tautiečių „dvasingumu“.

Keliaujantiems ši patirtis pažiama: šeštą valandą ryto žmonių minia stovi stikliniame narve. Rėkia kūdikiai. Jau baigiasi oras. Tamsios figūros beveik nejudą. Mažai kas šnekasi. Dauguma atsklikė apie ketvirtą. Atvaižavo į oro uostą, kad spėtų praeiti patikrinimą. Klusniai išpakavo kompiuterius. Nusivilk paltus ir svarkus, iš kelnių kilpų išsitraukė diržus, nusisege laikrodžius, nusiémė akinius, nusiaubė batus. Tada sulaike kvapą praėjo pro likimo vartus, kurie nuožmiais pypotelijimais skirsto visus į doruolius ir pik tavalius. Tuos, kurių drabužiuose ar širdyje buvo bent užuominia į metalą, nuodugniai apčiupinėjo pirštinėtos apsaugos darbuotojo (-os) rankos. Ši procedūra vis labiau primena filmus, kuriuose naciai nu-

renginėja piliečius, kad būtų aiškiu, ką siušti į darbus, ką – į duju kamerą. Žinau, kad palyginimas nederas, kad čia, oro uoste, visa tai daroma „jūsų pačių saugumui užtikrinti“. Bet kai visus suvaro į tą stiklinę patalpą, virš kurios trūksta tik užrašo „cionai įženges, vilti mesk į šalį“, nebegaliu sustabdyti asociacijų srauto. Juk šešta ryto – pusiaumiga. Patikrinusi, ar šis žodis tikrai egzistuoja, lietuvių kalbos žodyne radau tokį pavyzdį: „Rytą išginės stamalinėjau pusiaumiga paskui karves, mažai ką matydamas ir sumodamas.“ Kaip tik taip ir jaučiuosi.

Taigi vangiai syvruodami stovime stikliniame narve, laukiame, kol atsidarys paškutinės durys ir bus galima pagalbiau nusmigtį lėktuve. Bet vietoje to už nugarų pasigirsta griežtas balsas: „Paeikite į priekį, nes netelpa kiti keleiviai.“ Minia pacina. Dabar jau panašu į rytinį troleibusą, tik ten nerėktų kūdikiai, o troleibusas važiuotų. Čia net lėktuvas dar neatskridęs. Pusiaumiga įklimpsta laike. Ima trūkti oro, daužosi širdis, linksta kojos. Matyt, ne man vienai,

nes valdžia atidaro stiklines duris. Oras kiek atgaivina. Minia stovi toliau. Dabar jau mano vaizduotė piešia gyvulinius vagonus, apie kuriuos tik skaičiau tremties dienoraščiuose. Šitas vagonas modernesnis – stiklas ir saulę paverčia slaptu kankinimo irankiu. Neversiu jūsų laukti kartu, nes viskas galiausiai baigësi kaip visada – nusileido lėktuvas, išlipo kita minia, iškrové lagaminus, paskui jau ir mums leido eti. Čia galima mane pertraukti ir priminti, kad néra ko norëti iš piggų oro linijų, bet tokią valandą man trūksta kantrybės, todėl pertrauksių pertraukėjų. Kiek teko skraidyti, tokio suvarymo į beorę patalpą nežinia kuriam laikui niekur nemaciau, tik Vilniuje ir Karmėlavoję – ten, iš kur emigruojama. Todėl man šis tylus minios stūksojimas, besistengiant negirdėti kūdikių riksma, simbolizuojua tai, nuo ko visi ir bėga.

Simbolis pakankamai galingas, kad užgožtų kalbas apie krizę, nedarbą, mažus atlyginimus ir patriotizmo

NUKELTA | 7 PSL.

Simfoninė kelionė su galvosūkiais

Ciklo „Koncertai visai šeimai“ įspūdžiai

Brigita Jurkonytė

Spalio 19 d. Vilniaus filharmonijos Didžiojoje salėje vyko ciklo „Koncertai visai šeimai“ edukacinio pobūdžio renginys, kurio pagrindiniai akcentai tapo jaunosios smuikininkės Ugnės Liepos Žuklytės pasiodymas bei Lietuvos nacionalinio simfoninio orkestro atlitas ir muzikologo Viktoro Gerulaičio pristatas Benjamingo Britteno „Orkestro vadovas jaunimui“.

Jaunoji virtuožė Ugnė Liepa Žuklytė mokosi Nacionalinėje M.K. Čiurlionio menų mokykloje, mokytojos Rusnės Mataitytės klaseje. Nors Ugnė Liepa dar tik dvyliką metų, ji jau yra pelniusi pirmąsius premijas Balio Dvariono, „Gradus ad Parnassum“, „Renaissance“, Jono Urbos ir Viktoro Radovičiaus jaunųjų muzikų konkursuose. Mažoji solistė yra griežusi su Lietuvos nacionaliniu simfoniniu, Lietuvos kameriniu, Šv. Kristoforo orkestrais. Nuo 2012 m. Ugnė Liepa globojama Mstislavo Rostropovičiaus labdaros ir paramos fondo „Pagalba Lietuvos vaikams“, o 2013 m. tapo Karalienės Mortos premijos laureate.

Visai šeimai skirtame sekmadienio koncerne Ugnė Liepa kartu su dirigento Dainiaus Pavilionio vedaunu Lietuvos nacionaliniu simfoniniu orkestru pagriežę Felixo Mendelssohno Koncertą smuikui ir orkestrui e-moll, op. 64, bei Pablo Sarasate's Introdukciją ir tarantelą.

Muzikologas Friedrichas Herzfeldas yra taip atsiliepęs apie F. Mendelssohno Koncertą smuikui: „Visi mūsų laikų virtuoza, gredami jį, susilaukia didelės sekmes. Žinoma, jis neprilygsta Beethove-

Ugnė Liepa Žuklytė

NUOTRAUKA IŠ ASMENINIO ARCHYVO

no ar Brahmos koncertams smuikui, tačiau nuoširdžios melodijos ir grakštus virtuoziškumas užtikrina sekਮ visose pasaulio koncertų salėse. „Su šiuo opusu, būtent savo grakštumu, sužibėjo ir mažoji virtuožė. Norėčiau atkrepti dėmesį į Ugnės Liepos savotišką, kiek moterišką artikuliaciją. Neretai trečioje šio koncerto smuikui dalyje smuikininkai dėl veržlaus tempo ir smulkių ritminių verčių pasažų yra priversti mąstyti „dideliais kąsniais“. Jie siekia nepertraukiamai *legato* ir dėlioja ilgas mintis minimaliai pagsitindami muzikinį judėjimą. Tačiau jėdomu buvo tai, kad Ugnė Liepa pasitelkė girdėjimą frazemis ir grakštumo bei šoklumo suteikiantį subtilū *legato-non legato* derini. Ži-

noma, visai nenorū pasakyti, kad dėl tokių pasirinktų štrichų buvo susaldyta ar kitaip pažeista muzikinė dramaturgija. Griežta, aiski frauzotė bei kiekvienos natos štricho išprasminimas Koncerto smuikui finale padėjo publikai pasinerti į „klausymasi laike“ ir išvengti atskirų garsų gaudymo ausimis.

Pablo Sarasate's Introdukcijos ir tarantelos interpretacija taip pat pasižymėjo šaltu protu. Taranteloje esančios ispaniškos aistros daugeliui smuikininkų keltų pagundą pasiduoti pavojingiemis jausmų proveržiams. Charakteringi, tačiau labai sudėtingi ispaniški ritmai turi būti atliekami itin atsargiai. Ugnė Liepa ir vėl patraukė dėmesį savo precizika ir kiekvieno garso iškla-

symu. Vienas kitą keičiantys šelmiško greičio epizodai netapo vien tik pirštų mankštą. Nebuvo piktnaudžiauta ir perdėtu *rubato*. Ugnė Liepa siekė suvokti ir išgirsti tai, ką griežę. O ar tokiu siekiai nėra talentingo muzikalumo pozymiai?

Nuskambėjus šiemis smuikui ir orkestrui skirties opusams, toliau vadovavimą perėmė muzikologas V. Gerulaitis. Jis pristatė 1946 m. Benjamingo Britteno parašytą kūrinių „Orkestro vadovas jaunimui“ („The Young Person's Guide to the Orchestra“). Koncerto anotacijoje apie jį rašta taip: „Kūriny buvo skirtas edukaciniam dokumentiniam filmui „Orkestro instrumentai“ (režisierius Muiras Mathiesonas; muziką igojo Londono simfoninis orkestras, diriguojamas Malcolmu Sargento). Tai vienas populiausiu B. Britteno opusų. Jis turi paantrastę – „Variacijos ir fuga Henry'o Purcello tema“: kiekvieną variaciją atlieka visas instrumentas, ir taip susipažištame su visu orkestru.“ V. Gerulaitis stojo šalia dirigento D. Pavilionio ir Lietuvos nacionaliniam simfoniniam orkestrui bei publikai skaitė B. Britteno pateiktas nuorodas. Muzikologas aikšta pranešdavo, kada H. Purcello tema nuskambės kurioje nors iš keturių orkestro instrumentų grupių, kada savo tembrais žavės mediniai, variatai pučiamieji ar mažesieji ne taip gerai pažištama perkusija. Publikai mielai sekėjo jo poetiškai ir net muzikalai, ritmiškai tariamus žodžius. Ypač nekantriai visi laukė tų vietų, kai iškilmagai bus pranešta „O dabar – visas orkestras!“ Staiga iš vaikystės atkeliau prisiminimai apie televizijoje matytas muzikolo-

go „Muzikos istorijos“ laidas, kurios buvo įdomesnės net už žaidimą su lėlėmis. Smagu, kad ir šios kartos vaimai turi galimybę pradėti muzikinio pasaulio pažintį su tokiu mokytoju.

Koncerto pabaigoje Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras pateikė visiškai nelauktą staigmeną. B. Britteno „Orkestro vadovas jaunimui“ padėjo pažinti instrumentų tembrus, o dabar atėjo metas profesionalių muzikų gebėjimui atpažinti garsiausiu orkestrinių kompozicijų ar operų instrumentinių fragmentų citatas. Tokį muzikinių citatų montażą sugalvojo šio orkestro muzikantas – violončelininkas ir kompozitorius Arvydas Malcys. Publikai turėjo galimybę išgirsti Ludwigo van Beethoveno Penktosios simfonijos pradžią, Franzo Schuberto „Nebaigtosios simfonijos“ fragmentus, Piotro Čaikovskio Ketvirtosios simfonijos pradžią, Giuseppe's Verdi „Aidos“ triumfo maršo episodus, Richardo Wagnerio „Tanoizerio“ uvertiūros piligrimų temą, Gioachino Rossini „Sevilijos kirkėjo“ uvertiūros, Hectoro Berlioz ir Johanneso Brahms simfonijų fragmentus. Visos šios temas perspypnė su gimimo dienos dainelės intonacijomis. Tai žavi idėja – kaip tik spalio pradžioje yra gimes G. Verdi! Ir ne tik tai. Toks nuotaikingas A. Malcio kūrinas, kaip matyti, liks orkesto repertuarė.

Šis sekmadienio šeimos renginys puikiai pailiustravo, kaip viename koncerte gali derėti net keli žanrai: rimtoji akademinė muzika, edukaciniai tikslų turintys opusai ir net profesionalams skirti muzikiniai galvosūkiai. O tokie koncertai Nacionalinėje filharmonijoje vyksta kiekvieną sekmadienį!

Anonsai

Festivalis „Gaida 2014“ kviečia: GO!

Didžiausias Lietuvoje rengiamas šiuolaikinės muzikos festivalis „Gaida“ siemet vyks 24 kartą. Spalio 24 – lapkričio 9 d. publikai kviečiama atesti į dylių išskirtinių renginių – koncertų, spektaklių, audiovizualinių ir elektroninės muzikos projektų įvairovei Vilniaus erdvėse. Pripažintas kaip vienas svarbiausių šiuolaikinės muzikos forumų ne tik Baltijos kraštose, bet ir Vidurio bei Rytų Europoje, festivalis „Gaida“ siemet ragna: GO – nesédékite namuose ir eikite į neeilinius koncertus!

Festivalio šūkis GO kartu yra ir kodas, jungiantis kūrėjus ir atlirkėjus. „G“ nurodo į kompozitorius, kurių pavadės prasideda šia raidė: Philip Glass (JAV), Heiner Geobels (Vokietija), Gerard Grisey (Prancūzija), Michael Gordon (JAV), Osvaldo Golijov (Argentina), Stefano Gervasoni (Italija), Vinko Globokara (Slovėnija), Karel Goeyvaerts (Belgija), Sofiā Gubaidulina (Rusija), Vokietija), Ugnė Giedraitytė (Lietuva), jų kūriniai atrinkti specialiai festivaliu.

„O“ žymi orkestrus – net šešiuo-

se festivalio koncertuose pasirodys geriausių Lietuvos orkestrų: pradėdant Nacionaliniu simfoniniu (spalio 25, lapkričio 8 d.) ir Valstybiniu simfoniniu (spalio 31 d.) orkestrais ir baigiant elektroninės muzikos koletyvu „Diisc Orchestra“, kuris lapkričio 7 d. „apšildys“ Vokietijos elektroninės muzikos akto „Monolake“ lyderio Roberto Henke's projektą „Lumiére“. Spalio 28 d. publikai išgirs spalvingą ir net egzotišką Lietuvos kamerinio orkestro koncertą, o spalio 30 d. – Šv. Kristoforo kamerinio orkestro pasiodymą, kuriam diriguos net du dirigentai!

Tačiau kodas, nurodantis pagrindinius festivalio taškus, toli gražu neišsemia visumos įvairovės. „Gaidos“ taikinys siemet yra ne tik į Lietuvą atvykstantys legendiniai „G“ – Philipas Glassas ir Heineris Goeb-

bela, su kuriais susiję du ypatinė festivalio renginiai: Ph. Glasso ir jo ansamblio „The Philip Glass Ensemble“ koncertas lapkričio 5 d. Kongresų rūmuose bei H. Goebelso muzikinis spektaklis „Max Black“ lapkričio 9 d. Nacionaliniame dramos teatre. Festivalis pristato ir garsių Europos orkestrinių muzikos damą – plačiai pripažintą lenku kompozitorię Hanną Kulenty. Tod greta koncertų ir spektaklių „Gaidos“ publikos laukia ir trys susitikimai su nėcilinėmis asmenybėmis – H. Kulenty, Ph. Glassu ir H. Goebelsu (susitikimų laikas bus pa-skelbtas atskirai).

Šių metų festivalyje – net 10 naujų lietuvių kompozitorų kūrinių, apribotų bene visas Lietuvos kūrėjų kertas, pradėdant kitamet 85-mečio sulauskiančiu Vytautu Laurušu ir baigiant šiuo metu Paryžiuje gvenančią, bet jau spėjusia išgarsėti 25-erių Justina Repečkaitė. Taip pat „Gaidoje“ skambės nauji Broniaus Kutavičiaus, Onutės Narbutaitės, Algirdo Martiniūčio, Rūtės Vitkauskaitės, Ugnės Giedraitytės, Ramūno Motiekaičio, Martyno Bialobžeskių ir Vytauto V. Jurgučio opusai.

Nors „Gaidą“ kai kas vadina kompozitorų festivaliu, šiaisiai metais jo

programoje – ir itin ryškūs atlirkėjai. Atidarymo koncertą su „kosminiu“ G. Grisey kūriniu „Juodoji žvaigždė“ surengs „Strasbūro mušamieji“ (spalio 24 d., ŠMC), violončelės virtuožas Gavrieliš Lipkindas (Izraelis) spalio 31 d. Kongresų rūmuose su LVSO atliks kultinį Ph. Glasso Koncertą violončelei ir orkestrui Nr. 2 „Naqoyqatsi“, Olandijos triminto žvaigždė Marco Blaauw lapkričio 8 d. Nacionalinėje filharmonijoje su LNSO pagros jam dedikuotą H. Kulenty Koncertą trimuiti ir orkestrui. Žaibiškai išpopuliarėjusi smuiko virtuožė Aisha Syed (Dominika, JAV, D. Britanija) spalio 28 d. drauge su Lietuvos kameriniu orkestru grieš A. Martinaičio kūrinių pasaulinę premjerą, o spalio 30 d. Kotrynos bažnyčioje skambins fantastiška klavesino virtuožė Goska Ispohring (Lenkija, Olandija), ji su Šv. Kristoforo kameriniu orkestru atliks jai dedikuotą H. Kulenty kūrinių „GG Concerto“. Vienas žymiausiai Belgijos kolektivų – ansamblis „Spectra“ – koncertą ŠMC surengs spalio 26 d., o lapkričio 7 d. čia pasirodys stilingai ir provokuojantia austrių komanda „Speak Percussion“.

Išskirtinį dėmesį „Gaidą“ rodo ir ryškioms šiandienos Lietuvos see-

nos pažiboms – Martynui Levickiui (akordeonas), Vytautui Giedraičiui (klarnetas), dainininkėms Norai Petročenko (mecosopranas), Viktorijaui Miškūnaitei (sopranas) ir gausiam būriui Lietuvos nacionalinio operos ir baletų teatro solistų, lapkričio 6 d. atliskianti O. Narbutaitės operą „Kornetas“.

Festivalio dirigentų „fronte“ taip pat klestės įvairovė. LNSO koncertus diriguos aistringi šiuolaikinės simfoninės muzikos interpretuotojai Rolandas Freisitzeris (Austrija) ir ištekimas Lietuvos kompozitorius bendražygis Robertas Šervenikas (jis diriguos ir O. Narbutaitės „Kornetas“), su Lietuvos kameriniu orkestru pasirodys Austrijoje mokslius baigusi jauna dirigentė Adrija Čepaitė, Šv. Kristoforo kameriniams orkestrui diriguos jo jkūrėjas Donatas Katkus ir garsus suomių dirigentas Juha Kangas, o LVSO paklus latvių batutuose meistro Andriu Veismanio mostams.

Dvidešimt ketvirtoji „Gaida“ mazins ir žanru įvairove: nuo kamerinių, simfoninių ir publikos perpildytų koncertų iki elektroninės muzikos ir šiuolaikinio muzikinio teatro bei tikros, prabangiai pastatytos operos.

FESTIVALIO INF.

Liudo Mockūno benefisas ir ne tik

„Vilnius Jazz 2014“ įspūdžiai

Algirdas Klovė

Šiemet įvyko jau XXVII šiuolaičio džiazo festivalis „Vilnius Jazz“. Jo programe net tris kartus pamačius saksofonininko Liudo Mockūno pavardę darësi įdomu, kuo šis menininkas nustebins ar nudžiugins šį kartą. Spalio 7-ąją „Vilnius Jazz“ pakvietė į įžanginį koncertą sostinės salėje „Piano.lt“. Simboliska, kad improvizacinių muzikos fiestą paskelbė vienas ryškiausių avangardo atstovų Lietuvoje Liudas Mockūnas. Tiesą sakant, tik šis projektas ir buvo jo autorinis koncertas, visuose kituose jis dalyvavo kaip kviečtinis muzikas.

Liudas Mockūnas – labai įvairiabriaunis, daugiau stilis ir įvairi spalvis, aktyvus muzikas, todėl visai nenustembi ant stalo išvydęs nemazą krūvelę CD, viniol plokštelių su vis kitų atlikėjų pavardėmis šalia jo. Pučiamujų virtuozas pasirodė su savo studentu iš Vytauto Didžiojo universiteto, pianistu ir akordeonininku Arnu Mikalkėnu bei labai originaliu būgnininku iš Norvegijos Håkonu Berre. Radau parašyta, kad šis trio tėsia ankstesnio Liudo kolektyvo „Mockūno Nuclear“, jungiančio džiazą, laisvąsias improvizacijas,

Liudas Mockūnas

visada norisi. Kiti du Liudo pasirodymai buvo, žinoma, kitokie. Jo koncertas su suomių saksofonininko Mikko Innaneno kolektyvu „Innkvisitio“ pademonstravo puikų L. Mockūno sugebėjimą paisyti kolektyvo šeimininko taisyklių, o kartu išlikti labai savitam ir unikaliam. Girdėdamas greta du saksofonus, galėjai puikiai atskirti abiejų muzikantų išskirtinius bruozus, nors jie iš tikrųjų labai stengesi groti stiliuose kai ir „koja kojon“. Mikko Innaneno kompozicijos buvo labai įdomios, profesionalios ir charakteringos.

bendros programos su šokėja Yui Kawaguchi, dainininkė Maria Joao ir daugeliu kitų pasaulio grandų. Koncertas Vilniuje pasižymėjo ypatingu stilistiniu eklektiškumu. Pradėjusi kompoziciją sentimentaloko romanso arba klasikinio stiliaus melodija, pianistė „perbėgdavo“ į viisiškai avangardiniais, *free* džiazo elementais grįstant muziką ir baigdavo romantiškomis nuotaikomis arba sentimentalalaus tango motyvu. Kiti kūriniai buvo konstruojami atvirkštiniu principu – nuo preparuoto pianino eksploravimo iki klasikinio džiazo temos pabaigoje. Žinoma, yra tokia estetika ir kadaise ji buvo labai madinga, tačiau svarbiausia, kad A. Takasc grojimo technika yra neprickaištinga, kompozicijų meninė raiška nuostabi, o stilistinius dalykus kiekvienas ivertintis savarankiskai.

Visai kita estetika remiasi kolektyvas iš Japonijos „Prie-Cambria Clarinet Quartet“. Čia galėjai išgirsti daugybę aliuzijų į akademinę naują kūrybą, Arnoldo Schönbergo ar Antono Weberno muzikos skambesį. Kolektyvo pagrindas, be abejos, yra klarinetas, bet muzikantai puikiai groja ir kitaip instrumentais – saksofonais, klavišiniais, fortepijonu. Beje, jų atlakta fortepijoninė muzika taip pat remiasi moderniojo akademizmo estetika, tačiau skambėjo šiek tiek džiažiškiau.

Pirmoji diena Rusų dramos teatre prasidėjo labai tvarkingos jaunų žmonių grupės „Maxime Bender Quartet“, atstovaujančios Liuksemburgui, Vokietijai ir Šveicarijai, pasiodymu. Tai vos ne *mainstream* tėkmę propaguojantis labai nuosakus, profesionalus kolektyvas, jūniantis panašaus lygio, meninės krypties ir amžiaus muzikantus. Jie kur kas labiau būtų tikė Birštono džiazo festivaliu, nei šiam, kurio pakraipa labai aiškiai nubrėžta. Puikiai jautėsi grupės lyderio polinkis į nuosaiksnę, tradiciškesnę muziką, susižavėjimas bigbandu, jo instrumentų spalvų gausumu, bet apskritai klausytis šio kvarteto buvo visai malonus.

Kitas kolektyvas blykstelėjo natūraliu teatrališkumu, išskirtine raiška, muzikiniais fejerverkais ir puikiu humoru jausmu. Šios asmenybės atrodo visiškai nesuderinamos – žaižaruojujantis avangardistas Cooperis Moore'as, sugebantis groti viskuo, ką randa po ranka, nepaprastai techniškas Assifas Tsaharas, grojantis užsispypusiai greitai ir ryžtingai, ir įvairaus stiliaus Danijos būgnininkas Kresten Osgoodas, Vilniuje pakeičęs pagrindinį trio „mušiką“ Chada Tailorą. Kaip ir sako šios grupės pavadinimas, – „Digital Primitives“, – primityvių dalykų šioje muzikoje yra tikrai nemažai, bet, meistriškai sujungti su sudėtingais, techniškais elementais ir atsildurė tinkamoje vietoje, jie duoda gerų rezultatų. Šios grupės programoje galėjai išgirsti „sirdžių veriančių“ tekstu apie meilę ir gyvenimą bei džiazo Mamą, pamatyti labai archa-

Viačeslavas Ganelinas

jiškai atrodančių instrumentų – vienastygi bosą ir trastygę bandžą, pagamintų, matyt, paties C. Moore'o. Jis yra pareiškęs: „Jei man reikėtų groti, o neturėčiau kuo, bet kur atsidūrės per kelias valandas pasidaryčiau instrumentą.“ Toki vienastygi boselį prieš daugiau nei šimtmjetį buvo galima rasti ir Lietuvos kaime. Styga būdavo tempiamā ant lento arba tiesiai ant stalo, grojama buvo pagaliuku arba stryku, o garso aukštis keičiamas degtukų dėžute, tiesa, jis nebūdavo igarsintas, kitaip nei C. Moore'o instrumentai.

Dieninis festivalio koncertas buvo skirtas roko muzikos elementams ar bent jau aliuzijoms į ši žanrą. Pirmoji pasirodė grupė iš Prancūzijos „Journal Intime“, jau ne pirmus metus mėgianti perkelti į džiazo sceną didžiojo roko gitaraus meistro Jimie Hendrixo kadaise atlikus kūrinius, grodama juos trimi, bosiniu saksofonu ir trombonu. Idėja graži ir įdomi, tačiau, nebūdamas didelio šios muzikos žinovų, aš ne visuomet sugebėjau atpažinti kūrinius ir tinkamai ivertinti jų darbą.

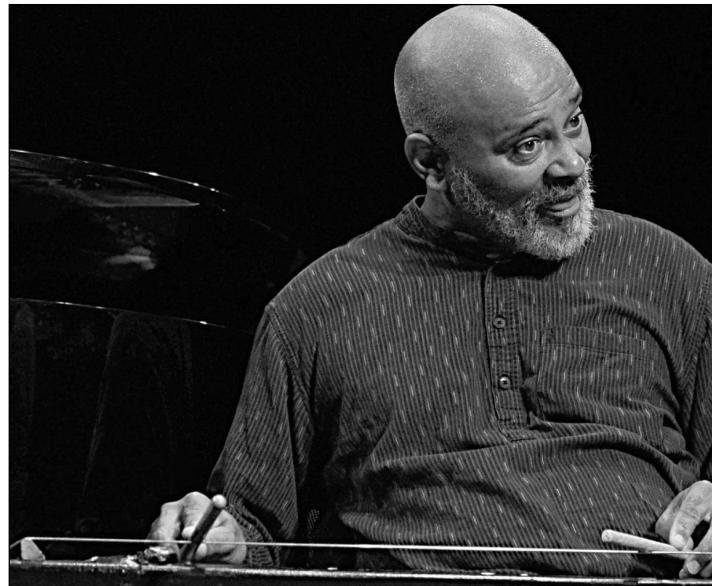
Antroji šio koncerto grupė „Rubatong“ man pasirodė kur kas suprantamesnė. Itagu ir aikšus Hanno Bührso balsas, nepaprastai profesionali, virtuoziška ir kūrybinė vibrofonininkė ir perkusininkė Tatiana Koleva drauge su savo kolegomis – gitaristu René van Barneveldu ir boso gitaraus meistru Lucu Exu – pasiekė puikių rezultatų, savo aikšiai pasirinktą *punk* estetiką nuostabiai gražiai sujungę su bliūzu ir džiazu.

Šis festivalis išskirtinis dar ir tuo, kad jame pasirodė net trys savo šalių džiazo muzikos patriarchai: Emilio Viklický – pianistas iš Čekijos, Peteris Lipa – dainininkas ir festivalio vadovas iš Slovakijos bei žmogus, be kurio nežinia koks šiandien būtų Lietuvos džiazas – Viačeslavas Ganelinas, šiuo metu gyvenantis Izraeliye, šiemet apdovanotas festivalio prizu už nuopelnus Lietuvos džiazu. Mes visi puikiai atsimenome Ganelino trio (GTČ), kadaise

įnešus didžiulį indėlį į Lietuvos kultūrą, tačiau bandymai reanimuoti senus gerus dalykus ne visada būna sėkminges, todėl šiemet V. Ganelinas grojo su savo dabartiniais partneriais iš Izraelio bei Arkadijumi Gotessmanu. Šis projektas paliko be galio rimtai atlikto darbo įspūdį. Puiki kompozicija, kurioje ryškiai buvo juntama brandaus kompozitoriaus V. Ganelino ranka, pasižymėjo ypač gerai sukonstruota forma, čia kiekvienam muzikui buvo paskirta vieta. Kūrinys buvo prisodrintas sefardų etninės kultūros elementų, kuriuos išryškino Esti Kenan-Ofra daina ir šokis.

Peteris Lipa, unikalus muzikas, festivalio „Bratislava Jazz Days“ (40-asis festivalis jau vyksta spalio 23–26 d.) vadovas ir strategas, skaičiuojantis aštuntąjį gyvenimo dešimtį, atrodo toks jaunas ir profesionalus, kad to galima tik siekti ir lengvai pavydėti. Tai žmogus, be kurio darbar sunku būtų išsivaizduoti džiazo padėtį Slovakijoje. Eidami į koncertą puikiai žinojome, kad jame skambės patikrinta džiazo klasika, o ne šiuolaikinė muzika, nors kodėl ji ne šiuolaikinė, jei skamba šiandien ir skamba puikiai? Ją gredami žmonės įneša trupinėli šios dienos. Juolab kad Peteris Lipa šiuo metu dirba su jaunais žmonėmis, tarp kurių jo sūnus, klavišininkas Peteris Lipa jaun., puikus saksofonininkas Michalas Žáčekas ir kiti geri muzikantai. Programoje girdėjome ne tik džiazo standartų, populiarų naujesnių kompozicijų, paties Peterio Lipos dainų slovakų kalba ir net iki neatpažinimo „džiažiškai apdorotu“ „The Beatles“ kūrinių. Viską vainikavo neprickaištingas balso valdymas, džiazinė mastysena, patirtis ir puikus atliekamos muzikos žinojimas. Ispūdis nepakartojamas!

Daugiau šiame festivalyje man nepavyko nieko išgirsti, nes turėjau iškeliauti į kitą renginį, apie kurį būtinais papasakosiu. O festivaliu „Vilnius Jazz“ ir jo vadovui Antanui Gusčiui linkiu didžiausios sėkmės!

Cooper Moore

D. KLOVIENĖS NUOTRAUKOS

sunkiojo roko ir *punk* estetiką, idėjas. Na, aš to tikrai nepastebėjau, nes šiuo atveju pamačiau ir išgirdau naują, man sunkiai atpažįstamą L. Mockūnų. Šiek tiek nublėso spontaniškumo aistra, daug dėmesio buvo kreipiama į kompozicijos architektūrinius statinius, muzikos skambėjimą ir bendrą trio skambesio rezultatą. Gali būti, kad šiek tiek naujų kūrybinių idėjų įnešė Arnas Mikalkėnas, nes prie kompozicijų autorius atsiradė ir jo pavardė. Idomus jis pasirodė ir kaip muzikantas – ramus, galvotas, grojantis tik tiek, kiek reikia. Be šios naujausios kompozicijos, sujungtos iš daugybės mažesnių, girdėjome dar du ankstesnius L. Mockūno opusus. Čia ir vėl išgirdau jau gerai pažįstamą bražą – laisvą ir spontanišką muzikančią. Neteigiu, kad taip geriau, Liudas įdomus visoks, bet palyginti

Trečią kartą Liudas Mockūnas įžengė į sceną vėlį šeštadienio vakarą drauge su gerai jam pažystama, energinga Danijos grupe „New Jungle Orchestra“, su kuria bendradarbiau jau dešimtį metų.

Festivalis „Vilnius Jazz“ jau suniai išsivaiduoja be muzikų iš Japonijos. Gal klystu, bet, regis, tik kartą jų šiam renginyje nebuvu. Nuo pat šio festivalio gimimo japonai džiugina mūsų publiką savo išmone ir fantazija. Šiemet girdėjome net du japoniškus projektus. Spalio 15-ąją „Piano.lt“ pagrindinė festivalio programą pradėjo viena iškiliausiai pastarųjų dešimtmečių improvizuotojų pianistė Aki Takase, šiuo metu gyvenanti Berlyne. Tai labai spalvinga muzikė, jos stiliumas apibūdinti neįmanoma, jis groja visą nuo tradiciškiausios iki avangardiškiausios dalykų. Labai įdomios jos

Madingai „nepatogus“ Izraelio šokis

Festivaliu „Aura“ pasibaigus

Akvilė Eginskaitė

Kai kurių Lietuvos šokėjų ir choreografių nuomone, tarptautinį šiuolaikinio šokio kontekstą mūsų šalyje pristato tik „Naujasis Baltijos šokis“ Vilniuje ir „Aura“ Kau- ne. Galima ginčytis, nes dar yra „Platfroma“ Klaipėdoje, o Lietuvos nacionalinis operos ir baletos teatras kviečiasi gastroliuojančias trupes, tačiau tik minėti sambūriai tikslingai orientuojasi į aktualius šiuolaikinio šokio reiškinį skaidą. O štai be Izraelio šokio atstovų jau ne pirmą sezoną abu renginiai neįsiverčia. Tokią madą, matyt, diktuoja ir nuolatiniai festivalių lankytojai – ištikimoji publiką. Paskelbus programą dalyvius visuomet žinai, jog bilietai į šios šalies choreografijos pristatymus reikėtų pasirūpinti iš anksto. Stipri fizinė atlikėjų parengtis, išlavinta technika, specifiška energija, gana paprastai, bet ne pa- viršutiniškai perteikiama mintis ir bendražmogiškos, emocingos bei intymios temos išpopuliarino Izraelio šokį visame pasaulyje.

24-asis tarptautinis šokio festivalis „Aura“ šiemet į rudenėjantį Kau- naą prisiviliojo du puikius Izraelio kūrėjų darbus. Festivalio anonsais skelbė, kad visus šiemetinės progra- mai atrinktus spektaklius galima apibendrinti juos vienijančia vyriškuo- tema. Pastaruoju metu socia- liniaime ar kultūriniaime diskurse dažniau tenka susidurti su moteriš- kumu, lygių lyčių teisių ir galimybėmis ar apskritai lyties niveliavimo, nei- gimo ar *queer* temomis. Tad pasiū- lyta nauja perspektiva sudomino. Ypač lietuviškame kontekste, kur labai gajūs ir paplitę maskulinizuo- ti, patriarchiniai ir autokratiski vy- riškumo modeliai. Nors sociologas Artūras Tereshkinas savo tekstuose dažnai atkreipia dėmesį: virus galima traktuoti kaip išnaudojimą patiriančią lytį. Yra daug moterims skirtų žurnalų, moteriškumo pro- blemas vienijančių bendruomenių

Anat Grigorio spektaklyje „Ponas Šaunus“

R. TARASKEVIČIŪTĖS NUOTR.

ar grupių, kuriose vyrai demonizuo- jami arba aptariamos įvairios stra- tegijos, kaip manipuliuoti vyriško- mis „silpnybėmis“. Buvo įdomu, kaip vyriškumo temą plėtoja Izraelio šokėjai, ar tai nėra tik festivalio rengėjų „pritemptas“ akcentas. Neįprastai vyro ar vyriškumo te- ma givdenama Anat Grigorio mon- nospektaklyje „Ponas Šaunus“. Spektaklyje pateikiamas stereotipiškas moters paveikslas, simbolis, paremtas visuomenės nuomonėmis, individualiomis patirtimis, emocijomis ir subjektyviais vertinimais, žvelgiant iš vyro perspektyvos. Šo- kio kritikė Judith Brin Ingber ižvel- gia „šauniovo vyruko“ požiūryje moters sudaiktinimą, dažną sąvoką „moterišumas“ ir „seksualumas“ sugretinimą. Pasirodymo garsinį fo- ną sudaro patrauklaus vyriško bal- so – numanomo režisieriaus ar pro- diuserio – komentarių, o protagonistė scenoje laukia ne tiek pono Šaunio- jo pasirodymo, kiek jo nurodymų, kaip jai reikia elgtis, judėti, atrody-

ti, kur žiūrėti, ką vaizduoti. Anat Grigorio išanalizavo ir kūno kalba perteikė moters vertimo simboliu priežastis ir padarinius. Pasirodymo metu atkuriama visa moters evoluicija nuo nuasmenintos kailiu prisi- dengusios uogų rinkėjos iki XX a. moteriškumo ir seksualumo simbo- liu laikomos Marilyn Monroe ar iki šiandieninių modelių, aktorių, šokėjų, realybės šou atrankos dalyvių. Po- popilioje kultūroje ar aukštojoje madoje – maža juoda suknelė, aukštakulniai ir kailiai (kartais deiman- tai) visuotina atpažįstamai kaip ge- riausia moterų draugai. Elegantiška juoda suknute vilki ir Grigorio. Aukštakulniai – neginčytinas moters identiteto simbolis, kurį pastaruoju metu taikosi nugvelbtai ar susigrąžinti ir vyrai (bent scenoje). Ir paskutinė svarbi kostiumo detalė, ištraukiama į choreografines kompozicijas, – le- opardo raštų kailiniai. Aliuzija į ur- vinę laukinę moterį. Tai vienas iš tų ironija persmelktų spektaklių, kai iš vienos lyties perspektyvos pristato-

mas jo ir jos kontrastas, „mėtant akmenis į kito daržą“. Antroje dalyje spektaklio sumanytoja ir atlikėja pereina į subtilesnį ir intyminę kal- bėjimą: pateikiama moters transformacija, daugialypumas, numanomi emancipacijos pokyčiai. Tad vyro te- ma lieka paraštėse kaip numanoma aplinkybė, o aplodimentai atitenka Anat Grigorio už profesionalų idėjos perteikimą kūnui.

Kitas Izraelio atstovų Nivo Sheinfeldas ir Oreno Laoro pasirodymas tą patį vakarą savotiškai perpildė mano išpūdžius ir netikėtai sukélé iki šiol nepatirtą nejaukumo jausmą. Nors pakankamai gausi išanks- tinė informacija nuteikė kritikai ir nešališkai stebėti šokio aištelę. 2013 m. atkurtas ir Izraelio šokio kritikų draugijos kaip geriausias metų pa-

sirodymas ivertintas spektaklis „Dviejų kambarių butas“ šiuo me- tu bėga nenutrūkstančia pasaulinių gastrolių maratoną. Itakos jo popu- liarumui turi dvi svarbios spektaklio sukūrimo aplinkybės: 1) ori- ginali šio kūrinio versija (priatyta 1987 m. Liat Dror ir Niro Ben Gallo) žymėjo Izraelio choreografijos lūžį; 2) asmeninių interpretacijų pa- pildytą pirminės formos ir struktūros rekonstrukciją po ketvirčio amžiaus pateikė homoseksualių partnerių duetas.

Vyriškumas ir intymumas tikrai buvo „išeiksminti“. Dėmesys neno- rom krypo į vyriško kūno detales ir į atlikėjų tarpusavio kontaktus, labai minimalū, bet vykusį šokėjų santykį su spektaklį stebėjusia auditorija. Žiūrovai buvo ištrauktas iš už patogios tamsoje skendinčios ketvirtosios sienos ir nejučia atsi- dūrė kulisų vaidmenyje. Iš keturių šalių darbinėje šviesoje susodinti publika įrémino choreografinę erdvę ir suvaidino menamas buto arba visuomenės primetamo gyvenimo sienas. Manyčiau, jog tai la- bai svarbi funkcija spektaklyje, ku- ris siekia kalbėti apie fizines ir dvaines ribas, nenorą asimiliuotis bei paklusti daugumos (*mainstream'o*) diktuojamoms kategorijoms. Žymus ir įvairiai apdovanojimais ivertintas choreografas Nivas Sheinfeldas kartu su scenos ir gyvenimo partne- riu atvirai pristato savo kūrybinį po- žiūrį, kūnus ir „autentišku turiniu“ nuspalvintus tarpusavio santykius.

Nors tokiuose spektakliuose, pa- sižyminčiuose intymiomis išpažintimi- mis, atviro kalbėjimo pertekliumi, ir galima pasigesti nešališko, kritiško požiūrio, forma ir atlikimas iz- raeliečių kūryboje verti susižavėjimo ir pagarbos.

Anonsai

Programos „Atvira erdvė“ premjeros

Spalio 24, 25, 31 d. Kišeninėje salėje vyks debiutinis choreografijos ir šokėjų Sigitos Juraškaitės ir Agnie- tės Lisičkinaitės šokio spektaklis „Popular Problems“.

Moteris šiandien artima mechanizmu – veikia automatiškai pagal įprasto elgesio standartus. Atsidūrusi įvairių įtakų lauke ji priversta slėptis po kaukėmis, kurios for- muoja jos išorinę tapatybę ir aprizoja galimybes. Kamerinėje erdvėje atlikdamos fizinį vyksmą jaunos moterys permaстыs laisvės ribas, skatinamodam žiūrovus prisiminti sa- vo riboženklius.

Lapkričio 27, 28 ir gruodžio 11 d. Juodojoje salėje bus pristatytas teatros projekto „YesMoonCan“ – idėjos autorius ir režisierius Jonas Tertelis.

Jonas Tertelis, baigęs kino reži- sūrą, jau ne kartą dalyvavo teatros spektakliuose kaip videoprojekcijų dalies režisierius. Ši kartą jis nutolsta nuo ekrano ir naudodamas teatrą ir kino gamybos principus kuria,

kaip pats sako, „teatro projektą“. Apsiemės ne tik režisueri, bet ir pats rašyti pjesę spektakliui, jis kartu su kūrybine komanda pasakos apie du žmonių tipus: kuriančius ir ieškančius problemų. Problemų, kurių iš tiesų galbūt net nėra.

Lapkričio 29, 30 d. ir gruodžio 6 d. Kišeninėje salėje bus galima pamatyti interaktyvų lėlių ir gyvo kino spektaklį vaikams „Mergaitė su degtukais“. Idėjos autoriai ir atlikėjai: Imantas Precas, Šarūnas Datenis, Karolis Algimantas Butvidas.

Lietuvoje tai pirmasis lėlių spek- taklis, kuriamas naudojant gyvą fil- mavimo techniką. Kūrėjų komanda pasirinko populiarą Hanso Christiano Anderseno pasaką „Mergaitė su degtukais“, kuri kalba aktuoliomis, tačiau nelengvomis temomis. Spek- taklio scenografiją sudarys sumažintas miesto maketas, kuriame vaidins lėliés ir vyks visas spektaklio veiks- mas. Vaikai taps proceso dalyviais ir kurs įvairius kinematografinius efektus: sniegą, vėją, objektų jude- sius. Žiūrovai taip pat prisidės prie lėlių animavimo bei mobiliaus mies- to rekonstravimo.

„MENŲ SPAUSTUVĖS“ INF.

„Dviejų kambarių butas“

G. DAGON NUOTR.

Ivairovė scenoje ir už jos ribų

Žvilgsnis iš šalies į lietuvišką „Sirenų“ festivalio programą

Maria Carneiro

Šių metų „Sirenų“ festivalio lietuviškos programos pastatymai visų pirma buvo skirtinti: programą apibūdinantis raktinis žodis galėtų būti ivairovė. Manau, kad per įtemptą savaitę pristatyti 11 spektaklių visiems suteikė gausybę skirtinį išpūdžių. Paskatos ivairovei rastis gali būti visokios – spektaklių pobūdis, pasirinktos vietas, statomi tekstai ir netgi skirtinį būdai igyvendinti teatrinių įvykių. Ivairovė kyla ir iš to, kaip pastatymai užmezga ir plėtoja santykį su žiūrovais. Po šios išpūdingos savaitės norčiau pateikti keletą pastabų apie spektaklius, taip pat praskelečti už jų slypinčias idėjas.

Eksperimentams skirtoje programos dalyje didelį išpūdį man paliko Artūro Arcimos režisuoto spektaklio „Ricardas II: Post Factum“ pradžia. Šiuolaikinio meno centro fojė žiūrovai buvo glaudžiai susodinti eilėmis priešais ilgus laiptus, vedančius į antrą pastato aukštą. Pasigirdus muzikai žiūrovų regos lauke pasirodė aktoriai, panašūs į veikėjus iš Tarantino filmo „Pasiutė šūnys“. Kitaip sakant, matėme išvaidžius vyrus, ramybės drumstėjus gerai sukirptais kostiumais, įtartinus savo veiksmaiems ir ketinimais. Ore tyrojo įtraukianti įtampa, neaiški nusikaltimo nuoauta, kurią sukėlė šnabždesiai, nutylėjimai bei išsigandė ir bauginantys žvilgsniai. Cia žiūrovai susidūrė su gerai organizuota, galbūt su „Sopranais“ susijusia mafija, ir visa tai vyko diskretiškaje, tačiau kartu ir baimės persmelktoje atmosferoje. Buvo galima justi aktorių artumą ir ryšį su publika. Taip pat buvo aiškiai jaučiamā senosios Shakespeare'o dramaturgijos, bylojančios apie galios ir pasitikėjimo santykius tarp skirtinį šeimininkais ryšiais susaistytų žmonių grupių, dvasiai. Deja, aktoriams pradėjus perdėtai šaukti, įtampa išsisiklaidė. Taip pat į naudą neišėjo moters personažo sumenkimas: personažas tikrai nebuvo pakankamai atskleistas ir palyginus su vyrais liko silpnesnis. Garsas ir gitarto atliekama gyva muzika padėjo sukurti pavojaus atmosferą. Galbūt buvo galima geriau išnaudoti specifinę erdvę, ypač plotą po laiptais ar netgi langus patalpos gale. Permatomas stiklas turi potencialo, kuris nebuvò išnaudotas. Įtraukus ir lauko erdvę, buvo galima sukurti papildomą spektaklio matmenę. Kartais atrodė, jog vien laiptų negana. Kita vertus, efektas būtų buvę didesnis, jei režisierius būtų griežtai apsribojęs vien jais.

Kito eksperimentinio pastatymo, dar neužbaigtu Vido Bareikio „Kalogulos“, pradžia buvo gana diplomatiška. Aktoriai su žiūrovais užmezgė partnerystės ryšius, spektaklio metu pricerikus kvietė mus atlirkti vieną kitą užduotį. Spektaklis buvo rodomas mokyklos salėje, o publika sceną glaudžiai apsupo iš trijų šalių. Spektaklio pradžioje personažai vargsta-

laukdami Kaligulos, o kai šis pagaliau pasirodo, visą likusį laiką dominuoja. Romos imperatorių vadinantis Ainis Storpirštis suteikia savo personažui Jimą Morrisoną primeinančių atspalvių – jis fiziškai intensyvus, karštligiškas, balansuojantis ant ribos, bet kartu ir neįtikėtinai trampus, o kartais paikas. Tiesą sakant, rokenrolu dvelkia visas spektaklis. Toki jis padaro gitaristas, jėinantis ir išsinantis iš scenos su keliais madingais akordais, taip pat į smurtą liniku sienu panką bei rokenrolo kultūrų priminimas. Dėl savotiško taisyklių ir elgesio kodo supratimo galiasiai spektaklis pasirodo esąs orientuotas į pramogą. Artumas ir savyeika su žiūrovais kuriami lengvai, be menkiausio pavojaus ar grėsmės. Tokios akimirkos kaip ta, kai Kaligula žiūrovui ant galvos užpyle siel tiek vandens, publikai gynybės reakcijos nesukėlė. Publikai nebuvo visą laiką prikausta, bet mes neabejotinai norėjome sužinoti, kada gi tas žvaigždė / imperatorius / žmogus nusiris nuo pjedestalo.

Po to atsiduriame neutralios išvaizdos kambarje, kuris laisvai galėtų būti ir susirinkimų kambarys biure. Publika sėdi gale ir vienamie kambario šone, atsisukusi į keletą kėdžių su ant popieriaus išspausdiniais žinomais vardais. Aktoriai sėdi prie kitos šoninės sienos ir laukia. Tuojau pamatymis Oskaro Koršunovo režisuotą „Žuvėdrą“. Ši salygiškai tuščia erdvė užpildoma vaizdais, žodžiais ir nuorodomis. Tylą savaja scena pralaužia Maša, vaidinama puikios Rasos Samuolytės; ji primena mums, kodėl mes ir vėl laisva valia čia susirinkom: kaip tik tam, kad dar karta pažvelgtume į gerai pažįstamus personažus.

Ir vėl bandome išgauti naujų prasmį iš scenoje tariamų žodžių, norime priartėti prie mums rodomo pasaulio, reprezentuojamo beprotiško laukimo, – jis taip smarkiai skiriiasi nuo mūsiškio. Erdvė išnaudojama veiksmingai, artumas publikai yra prasmingas. Aktoriai įvaldė dviprasmišką vaidybos prigimtį, buvima viduje ir išorėje kreipiantis į publiką. Būtina išskirti puikų Treplevo vaidmenį sukūrusio Martyno Nedzinsko darbą. O Ninos vaidmeniui parinkta aktorė savosios užduoties iki galo neįvykdė: Gelminė Glemžaitė ne iki galo įsijautė vaidindama linksmą, naivią, ambicinę, bet kartu ir bjaurią žvaigždė aktorię. Veiksmų ritmas, akcentai ir motyvacija susuria žiūrovus įtraukiantį nuoseklų universumą. Teksto karpymai giliūs, bet efektyvūs, nors ir buvo nutildytu beveik visi personažai, išskyrius Treplevo, Ninos, Irinos ar Trigorino keturkampį.

Suomių režisierės Saros Turunen „Broken Heart Story“ pasakoja apie užsislapinusį moterį rašytoją, kuri mano, jog devint viriškus drabužius ir ūsus gyventi lengviau. Mes pamažu supažindinami su kita jos asmenybės puse – stipria, nuostabiai gražia blondine. Rasai Samuo-

„Remote Vilnius“

D. Matvejevo nuotr.

lytei puikiai pavyko ir rašytojos vaidmuo. Režisierė sumaniai išnauja pailgą juodą Lietuvos nacionalinio dramos teatro Mažosios salės sceną. Originali scenografija viso spektaklio metu palaiko empatišką atmosferą. Už pastatytų sienų gyvai daromas vaizdo įrašas. Spektaklio pabaigoje sienos atveriamos ir mes pamatome studijinę aplinką, kurioje buvo įrašinėjama. Rekvizitų ir dekoracijų kuriama senamadiška, keistuoliška atmosfera patraukia žiūrovus, nes mes visi esame buvę tokiose vietose – namuose su bjauria sofa, apdulkėjusiomis užuolaidomis ir akį rėžiančiomis plastinišmis gėlėmis.

LNDT dekoracijų ceeche parodytas Beno Šarkos spektaklis „Sirenos negali nekauketi“ man pasirodė labai senamadiškas. Jam nepavykoapti avangardiniam ar bent siek tiek nustebinti. O spektaklio metu gyvai atliekama muzika pati savai-me buvo puiki.

Danų režisierės Kirsten Dehlholm „Cosmosas +“ užima didžiąją LNDT sceną ir paverčia į platformą, nuo kurios galima pasiekti visatą. Mes sėdime prišais didelį ekraną, kuriame rodomas gyva muzika papildytos stulbinančios vaizdo projekcijos – tai lyg didinamas stiklas, pritraukiantis saulę, kometas ir netgi trimatės erdvės algoritmus. Berniukas scenos priekyje ir operatoriai jos šonuose sklandžiai medijuoją publikai vidinės scenos erdvės regėjimą ir suvokimą.

Siek tiek pačių gatve, „Menų spaustuvė“, buvo pristatyti trys labai skirtinį pastatymai. Agnės Ramanauskaitės, Pauliaus Tamolės ir Manto Stabačinskės „Contemporary“ žiūrovams pateikė šmaikštų pasiodymą, skirtą pasijuokti iš šiuolaikinio šokio Lietuvoje. Pabaigoje atliekami tikrieji šokio numeriai yra išties kokybiški, pirmiausiai dėl trijų atlikėjų gebėjimų.

Pasaulinio garso režisierius Ei-

mento Nekrošiaus pristatyti „Jobo knygai“ pritrūko ankstesniams jo spektakliams būdingos savitos misinės atmosferos. Pastatymas neta-

didėja. Didėsneje dalyje spektaklių aiškiai jutau šiuolaikinės kalbos paieškas ir bendrą dabartinio laiko pojūtį. Taip pat reikėtų pabrėžti ir ištermetę: buvau apstulbusi matydama tuos pačius aktorius diena po dienos vaidinant skirtinguose pastatymuose. Išidėmétinas ir iššūkis vaidinti angliskai, į kurį buvo tinkamai atsakyta.

Apskritai lietuviška programa pasirodė kaip platus langas į tai, kas vyksta, taip pat kaip vieta naujų keilių ir priemonių paieškoms. Sumėnimas kviečia užsienio režisierius dirbtį su vietinių aktoriais, vaizduojamųjų menų atstovais ir dizaineriais yra pagirtinas ir neabejotinai pasiteisino.

Galvodama apie ateity, norčiau prisiminti profesorių Patrice'ą Pavą, pasak kurio, svarbiausia yra ieškoti šiuolaikinės, vadinosi tarptautinės estetikos, o ne jaudinčios dėl teatro, kuris būtų lengvai atpažistamas kaip lietuviškas ar visur neštų lietuviškumo etiketę (labai stengiuosi čia nevertoti žodžio nacionali(sti)nis).

Lietuvių teatras jau turi vardą Europos scenose. Niekas čia neturėtų atsiprašinėti ar jaustis menkesnis. Mano galva, čia aiškiai juntamas pasiryžimas kurti angažuotą teatrat, siekiantį dialogo su šiuolaikiniu pauliu, – tokį teatrat, kuris paliktu žymę žiūrovo gyvenime. Visada galima prisiminti lietuvių teatrą puošančias pilnas sales. Šiame teatre yra kažko, kas traukia dėmesį.

Dalyvavimas 2014 m. „Sirenose“ man buvo netikėta patirtis, kuri bėgant dienomis darėsi vis ryškesnė. Kai prisimenu „Remote Vilnius“, kai stovėjau ant LNDT stogo ir žvelgiau į miestą, suprantu, kaip man pasiekė gavus progą dalyvauti tokiam festivalyje, kuris dar yra mažas, kuriamo žmonės gali susitikti ir pasikalbėti, paversdamis visą renginį daugybe asmeninių kontaktų.

IS ANGLIŲ K. VERTĖ
PAULIUS JEVSEJEVAS

Baltieji, ējimai, paralelės ir paradigmų

Aistės Kisarauskaitės paroda galerijoje „Artifex“

Vaidilutė Brazauskaitė

Aistė Kisarauskaitė ir kiti malonai sutikę bendradarbiauti autoriai sukūrė intrigą – parodą, susidedančią iš dviejų projektinių sandū. Dar nemačius eksponatų, objektų ciklai – „Baltieji“ ir mobili galerija „Ējimai“, – autorės įvardinti kaip projektai, kelia asociacijas su šachmatais. Aliuojos į šachmatus šioje parodoje nepamatyse, bet galima sutikti su autore ir suprasti, kad idėjos materializavimo ir gludinimo procese vyksta itin panašios rokiuotės kaip ir žaidžiant šachmatais, kai reikia numatyti bent keletą ējimų į priekį ir, tai numaičius, toliau imпровizuoti – panašiu ritmu kaip „vienas ējimas į priekį, du atgal etc.“ Taip ir išsina, kad idėja ir jos įgyvendinimas tampa projektu, ne pamatinės sumanymo idėjos vienaj ar kitaip materializuojasi salygiškumais pasižyminčioje galerijos „Baltoje dėžėje“, tai yra projektai materializuojasi į parodą.

Tokios atsietos ižangos ėmniaus numatydama, kad nemenkai daliai „grynojo žanro puoselėtojų ir mylėtojų“ iškyla klausimas, kaip vertinti šią Aistės Kisarauskaitės ir (jeigu gerai suskaičiavau) kitų šešiolikos autorų parodą, kurioje tikrai ne paviršutiniškai realizuojamos ir amžinos, ir šiuolaikiškai ekstravagantiškos, ir poetinės idėjos, keliami klausimai, į kuriuos kiekvienas atsako savaip, suprasdamas tai kaip metaforą kūrimą ar tik kaip šaradą žaidimą.

Ekspozicijos fragmentas

J. LAPIENIO NUOTR.

Darbų ciklo „Baltieji“ pavadinimas apima daugybę semantinių paralelių. *Tabula rasa*, baltas popierius lapas, baltas drobės „kūnas“, žmogaus kūnas, kurio paslaptis ir slėpinis dengia, slepia oda, membra, kuri kartais prajauna chirurginius skalpelis. Drobė-kūnas, kūno drobė, drobės paviršius kaip kūno paviršius... Aistės Kisarauskaitės bendraautoriai, sukūrė chirurginių pjūvių ir siūlių išvagotus objektus, drobes-objektus susiejo su kūnais, kuriuos operuoja. Kūnas, pjūvis, dygsnis – taip atsiranda keistos prigimties grafika, piešinys ant drobės kūno, „šokantis“ savu ritmu ir žingsniu, primenantis šokančios balerinos piktogramišką siluetą, paukščių pėdsakus sniege, pačiūžų paliktas žymes ant ledo, punktyrą, daugaštą arba tiesiog siūlę.

Chirurgai dažnai pavadinami menininkais, ir apie siūlių precizi-

ką sakoma – „susiūta gražiai kaip chirurgine siūle“. Aistė dažnai kyla asociatyvinės improvizacijų idėjų. Tikėtina, kad pavasarį siūdama didelio formato drobę savo būsimam kūriui ji ir sumanę kūno ir drobės paviršiaus paralelę.

Kita mintis, kylanti žiūrint į chirurgų susiūtas drobes, nuveda į XX a. pirmosios pusės bandymus desakrualuoti paveikslą, kai minimalistinės tapybos pradininkai taip pat dygnyuodavo, perrēždavo, ritmiškais pjūviais atakuodavo paveikslų paviršių, drobę, tarsi siekdamai atverti kitą, gilesnį suvokimo sluoksnį ir kartu – materialiai apčiuopiamą trijmatę dimensiją, erdvę „po“ ir „uz“ paveikslinio kūno (pvz., Lucio Fontana (1899–1968) etc.).

Paveikslinio paviršiaus pjūviai vi-sada žioji kaip žaizdos, beveik kiek-vienam keldami asociacijas su su-

žaloto kūno oda, tad reikia susiūti, ir gražiai susiūti, ką ir darė chirurgai: prof. Germanas Marinskis, prof. Audrius Aidietis, Andrius Rybakovas, Gediminas Račkauskas, Kęstutis Sanikas, Renaldas Vaičiūnas, Dainius Balčiūnas, tapdami darbų ciklo „Baltieji“ bendraauto-

riais.

„Baltieji“ drobių paviršiai – tai *tabula rasa* paviršiai, kuriuos pakeitė chirurgai, anksčiau dėvėjė baltus chalatus. Dabar nebéra baltų chalatų, bet šiuos medicinos ir chirurgijos meno atstovus tikrai norisi vadinti „baltaisiais“ gelbėtojais. Tokia galima dar viena ciklo „Baltieji“ prasmių paralelę.

Mobili galerija „Ējimai“ yra mobili ne vienu aspektu, ir žodži „galerija“ taip pat galima suvokti perkeltine prasme. Nepaprasti keturių fasonų balti batai (meistras Žanas Maslauskas) – ekstravagantiški meninai objektais, kuriuos galima apsiauti ir mobiliai demonstruoti ne tik galerijos erdvėje, bet ir gatvėje, prista-

stant juos kaip į mases „einančią“ meno idėją ir kartu pasiūlant kitokį požiūrį į dėvimus daiktus, kurie iš tiesų gali būti meno kūriniai. Nieko nuostabaus – juk esti ne vienas batų muziejas, kuriame galima pamatyti pagal įžymių dizainerių ir menininkų projektus sukurtos avlynės. Aistės kolekciją sudaro kartu su Gintautu Trimaku, Birute Zokaityte ir Aurėlija Maknyte sukurti batai – artefaktai, papildyti netikėtomis dekoru detaliomis.

Militaristinio stiliumo batuose pa-

slėpta kariniam šnipinėjimui skirta Gintauto Trimako išryškinta ir meno kūriui paversta aerofotojuosta, be galio elegantiški Oksfordo stiliums batai turi paslaptį – Birutės Zokaitytės išraižyt Mėnulio paviršiaus žemėlapiai ant padų, galintys Žemės paviršiuje palikti Mėnulio paviršiaus atspaudus, estampus su palydovo krateriu topografija. Aistės Kisarauskaitės aukštakulniai, ilgaauliai „stiletai“ su chirurginėmis žirkliutėmis victoje kulno ir bateliai su keičiamu relikviniu dekoru (tais Aurelijos Maknytės idėja), žinomų menininkų naudotais teptukais, nuimtais nuo kotų (panaudoti Žygimanto Augustino, Valentino Antanavičiaus, Saulės Kisarauskienės, Gintaro Znamierovskio teptukai). Teptukai vietoj kūtu ir ne bet kokie, o artefaktiniai, verti eksponuoti, o ne tik būti dekoratyviu elementu (juokauju)...

Intelektualus manipuliavimas objektais, artefaktais ir daugiaubriaunėmis asociacijomis Aistės Kisarauskaitės parodą išskiria iš gana vienpalvio rudeniui parodų konteksto, suteikia galimybę pasidžiaugti menininkės gebėjimu ne tik „žaisti šachmatais“, bet ir pateikti materializuotas keistų ir dar keistesnių pradinių idėjų parodines versijas.

Paroda vyksta iki lapkričio 7 d.
VDA galerija „Artifeks“ (Gaono g. 1, Vilnius)
Dirba antradieniais–penktadieniais 12–18 val.,
šeštadieniais 12–17 val.

Tikiu vitražo perspektyvomis

Pokalbis su leva Paltanavičiūte apie tarptautinį vitražo simpoziumą „1+1“

Pirmasis vitražo simpoziumas „1+1“, inicijuotas Vilniaus dailės akademijos profesoriaus Algirdo Dovydeno, įvyko dar 1999 metais. Šiemet, po kelerių metų pertraukos, nutarta tradiciją atgaivinti ir tęsti. 2014 m. spalį simpoziumo dalyviai įgyvendino bendrą idėją Panevėžyje. O VDA įvyko teorinė simpoziumo dalis – skaityt pranešimai įvairiausiomis šiuolaikinio vitražo temomis. Ta proga Kristina Stančienė kalbasi su šiumečio simpoziumo kuratore, VDA Monumentaliosios dailės katedros vitražo studijos dėstytoja, docente leva Paltanavičiūte.

Pokalbi norėčiau pradeti ne nuo simpoziumo aktualijų, o nuo bendros vitražo situacijos. Kokia ji? Ar nesiaučia šiokios tokios atskirties, ar vitražas netapo kiek anachronistiška, ankstesnės savo raiškos galimybes prarandančia kūrybos sritimi?

Regiu visai kitokią vitražo situaciją. Taip, milžiniškų pastatų fasadai nebéra puošiamų vitražais, jie nebéra skirti skleisti sovietmečiu privalomą ideologinį krūvį. Tačiau

prisiminkime kad ir prieš gerą dešimtmety įskaluočią mintį, esą tapyba mirė, ir tai, kaip artėjant sovietinės santvarkos žlugimui daugelis metėsi į videomeną, instaliacijų, objektų kūrimą stengdamiesi ištinti rūšines menų ribas. O kas šiandien galiėtų atsakyti, ar modernesnė ir aktualesnė yra Jono Gasiūno tapyba, ar Deimanto Narkevičiaus filmai? O gal Kęstučio Grigaliūno Lietuvos okupacijos istorijos refleksijos, atstovaujančios tarprūsiniam menui? Manau, kad šiandien mūsų pačių požiūris į dailę tapo kur kas platesnis, rūšies etiketė nebéra tokia svarbi ir tapyba vėl yra daugiau ar mažiau lygiatielė meninės raiškos forma šalia kitų. O juk mes, vitražininkai, taip pat esame tapytojai, tik dažnai savo kūryboje sprengžiame dar sudėtingesnius uždavinius: kaip susieti vaizdą su konkrečia erdve, kaip sukurti vientį vaizdinį – erdvinį ansamblį, šviesos ir spalvos instaliaciją.

Žinoma, tam tikrų archajiškų, anachronistinių bruožų mūsų profesija visada turėjo ir turės. Pavyzdžiu, kurdami vitražus specifiniams

kulto pastatų interjerams neapsieisime be krikščioniškos ikonografijos žinių, privalessime permastytį šiu simbolių traktuotę, jų įvairovę ir kartu atrasti savą, autentišką jų pertekimo būdą. Mūsų profesijoje spontaniškumo nedaug, būsimo kūrinio idėja tenka kruopščiai planuoti, apskaičiuoti. Medžiagos taip pat turi specifinių savybių. Reikia suderinti daugybę aplinkybių, architektūros diktuojamų sąlygų etc.

Na o tu „geruj“ pavyzdžių, kaip Monumentaliosios tapybos katedros absolventai dalyvauja meniniam gyvenime, turime daug. Vitražininkė Laura Karčiauskaitė Potet sėkmingesnai kuria Prancūzijoje, kita kolegė Neringa Vasiliauskaitė tėsia studijas Vokietijoje, dalyvauja šalies šiuolaikinio meno parodose. O Remigijus ir Algirdas Gataveckai, Linas Jusionis – perspektyvūs, savitai menininkai, mokytojai, dėstytojai. Tai patvirtina, kad jauno kūrėjo rankos yra laisvos, reikia tik gebeti pasinaudoti studijų metu įgyta patirtimi, ir nebūtinai ją per tekti monumentaliosios dailės kūriuose.

Pereikime prie simpoziumo reikalų. Kokia pagrindinė jo idėja, kodėl akcentuojama, kad čia glaudžiai bendradarbiauja šios specialybės dėstytojai ir studentai?

Simpoziumo idėja, išskristalizavusi rengiant pirmuosius vitražininkų susibūrimus, išliko iki mūsų dienų. Čia tradiciškai dalyvauja po vieną įvairiausią vitražo, stiklo meno centrų dėstytojų ir vieną jo studentą. Tai užšifruta ir pačiamė simpoziumo pavadinime. Tokia studento ir dėstytojo akistata labai svarbi abiem dueto partneriams. Studentui tai gera praktika, neretai jie čia surūpina savo pirmuosius monumentalius kūrinius viešosioms erdvėms. O dėstytojas ne tik dalija patarimus, bet ir stebi šalia kuriant savo ugdytinį jau kaip savarankišką kūrybos kelią pradedant menininką.

Be to, šie simpoziumai yra tarptautiniai. Iš tiesų įdomu sužinoti, kuo ir kaip gyvena kolegos iš kitų Europos vitražo, stiklo meno centrų. Užsimezga tarpusavio ryšiai, naujų kolektyvių projekčių idėjos. Su kuriomis Europos aukštosios mokyklomis – pavyzdžiu, Di-

džiosios Britanijos Sanderlando universitetu, Muncheno dailės akademija – VDA draugauja jau ne vienus metus, tačiau kaskart sužinai, pamatai ką nors įdomaus, naujo.

Kitas svarbus dalykas – vitražininkai čia susirenka ne tik paben drauti, bet ir sukuria darbų konkretiai erdvė. Šiemet simpoziumo dalyviai iš Lietuvos, Vokietijos, Latvijos, Didžiosios Britanijos sukūrė skaidraus stiklo vitražų frizą Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos skaičiukoje. Tai horizontali nedidelė vienodo formato vitražų juosta, tarsi visų dalyvių darbai viename. Nors kiekvienas dėstytojas ir studentas kūrė individualiai, juos vienijo bendra tema, mastelis, technika – vadinamas stiklo klampinimo būdas, kai stiklas sužeri savitomis teksturomis, tačiau lieka perregimas, neužtemdantis erdvės.

Kaip ir kodėl kilo idėja palikti „vitražinį“ pėdsaką būtent šioje erdvėje?

Viešoji Petkevičaitės-Bitės biblioteka

Skiepai nuo saviniekos

ATKELTA IŠ 1 PSL.

stoką. Visa tai galima rasti ir ten, i kur skrendame. Ne – gilioji, tikroji ir tylioji emigracijos priežastis tikriausiai glūdi kitur. Rašydamas įžangą Gintaro Zinkevičiaus knygai „Kareivio dienoraštis“ radau frazę, kuria vienas rusų karininkas amerikiečių karininkui paaškino nestatinių santykų (arba dedovščinos) priežastis kariuomenėje: „Mes nevertiname žmogaus gyvybęs“, – sakė jis. Kickvieną kartą pusiaumiga stovėdama lietuviškų oro uostų kamšatyje matau patvirtinimą, kad ši nuostata tebegalioja. Ji prasimelkusi visur, išnyra kasdienybėje piktų replikų, stumtelėjimų, surauktų veidų, priverstių darbų, neįvertintimų pavidalu, o čia, oro uoste, susidaro jos koncentratas, paskutinis išlydis prieš išvažiuojant. Aš, tiesa, važiuoju tik savaigaliui, įkvėpti Londono oro – nešvaraus, tiršto, gundančio. To miesto puikybe reguliariai skiepijuosi nuo saviniekos ir savinaikos viruso, užkrėtusio Lietuvos orą. Tai gerokai veiksmingiau nei psichiatrų konsultacijos, kurioms valstybė, pasirodo, skiria tik 11 litų arba 6 minutes (kaip nesenai rašyta „Delfi“). Mano paskutinės kelionės skiepas buvo puikus.

Pirmausia, viešbutyje išjungus BBC laidą „Breakfast“, pamačiau fotografę Elaine Constantine, ką tik baigusių kurti filmą „Šiaurės siela“ („Northern Soul“). Ji ten sėdėjo su mama, suvaidinusia aršią „šiaurėtišką motiną“. Prieš septyniolika metų fotografė taip stipriai panoro sukurti filmą apie savo jaunystę, kad patirties kine nebuvimo faktas tapo nebesvarbus. Ji ne tik privertė artimiusius vaidinti, bet ir įtraukė drauges, šios dešimt metų iš labdaros krautuvėlių rinko to laiko draubžius. O kad galėtų baigtis filmą, ji

galiausiai užstatė namus. Mažo biudžeto kūrinys, turėjęs sudominti tik nedidelę mėgėjų auditoriją, tapo dideliu įvykiu. Atrodo, mados fotografei pavyko atkurti 7-ojo dešimtmečio Šiaurės Anglijos kilusio jaunimo judėjimo atmosferą. Pavadinime įrašyta „siela“ tiesiogiai susijusi su Amerikos juodaodžių „soul“ muzika, bet žiūrėdama ištraukas mačiau ją besiraitančią tradiciją ir taisylkių kiaute, prasikalanią virtuvės pokalbyje ir vinguriuojančią padūmavusiu oru virš šokėjų galvų. Ji buvo aiškiai kitokia nei, tarkim, lietuviška siela. Bet labiausiai žavėjo režisierė tapusios fotografės užsispyrimas, kuris tarsi nesiderino su jos ciline, nematoma ir neįsimenančia išvaizda. Ji man priminė nesenai mirusį serą Richardą Attenborough, kuris irgi keloliaka metų uždirbtus ir iš banko pasiskolintus pinigus leido kurdamas filmą apie Gandžį. Juos abu, tokius skirtingus, sieja Lietuvoje nebemadingas darbas „iš idėjos“, negalvojant apie pelną, užsispymimu įveikiant visiems kūrėjams tokį pažįstamą buities, visuomenės, nuosavos tinginystės pasipriešinimą. Per tą pačią BBC žiūrėjau kadaise pažadinusio išsilaisvinimo viltį filmo „Gandis“ ištraukas ir galvojau, kad dabar toks herojinis epas neįsivaizduojamas. Dabar reiktu kažko kitoto, kažko ryškaus, beprotiško ir skandalingo, kas išverstų savim patenkintą miesčionių iš koto. Tada pamačiau Gilbertą ir George'ą.

Supratau, ko labiausiai trūksta, kai tingulys tampa savaime suprantamas, – menininko, kuris jį pamątų ir išvelėtų ironijos kultuve taip, kad jis pats savęs nebeatpažintų. Arba tiesiog pamątų ir apie tai kalbėtų iš esmės. Gilbertas ir George'as – pui-kai žinomas duetas meno pasaulyje.

malistinės raiškos kūriniai ne dominuoja erdvėje, o tik ją papildo. Žinoma, kūriniai viešojoje erdvėje vi-suomet atlieka ir tam tikra „šviečiamaji“ darbą – tikiems, kad i juos atkreipę dėmesį bibliotekos lankytøjai daugiau sužinos apie šiuolaikinį vitražą, išitikins, kad tai ne tik iprastai švino juostelėmis iš-margintos spalvoto stiklo kompozicijos, bet ir kur kas įvairesni darbai.

Idomu, kad visi kūrėjai skirtinai reagavo į pasiūlytą temą, o bendras galutinis rezultatas – margas ir „internacionalinis“. Štai Didžiosios Britanijos atstovei Vanessa Cutler parūpo lietuviškos abécéčės raidės, o prancūzų kilmės Vokietijos menininkas Thierry Boissel stikle įkomponavo prancūziškus išrašus. Kiti kūrėjai improvizavo su žemaičių tarme, eksperimentavo su įvairiausiais kalbos, rašytinio žodžio aspektais. Vitražuose atsirado ir išrašų Brailio raštų, kviečiančių žiūrovą paliesti šią vitražų juostą, kitų potetų, filosofų minčių citatų.

Minėjai, kad idėja sukurti vitražus šiai bibliotekai kilo tik dabar, kai po statinio rekonstrukcijos praėjo

Jie save vadina gyvomis skulptūromis, mat jaunystėje neturėjo studijos, kur galėtų minkytį molį ar kalti akmenį, tad nusidažė kūnus ir drabužius spalvotais metalo milteliais, o tada galerijoje dainavo benamio dainą „Po arkomis“, šokdami mechaniniais judesiais. Tą dainą jie kartojo daugybę kartų – visada taip pat, tarasi iš tiesų būtų dainuojanti skulptūra, kurios negali pakeisti laikas. Ir toliau menininkai rodosi tuo pačiu kostiumu, visada dviese, visada vie-nodais veidais, sustingusiais kaip kaukės. Taip jie kreipiāsi į mus tiesiai iš savo kūrinii ir kalba apie dabartį. Todėl jų menas keičiasi kartu su gyvenimu. Bet visada išlieka didingas kaip gotikinės katedros vitražas, kurio spindesio aiškinti nereikia.

Dabar jiems jau daugiau kaip septyniadėsimt metų. Tačiau senutai kuria taip, tarsi būtų jauni – žaidamai, sprogdami į juoko, bet rimtais veidais. Paroda Londono „White Cube“ galerijoje buvo pavadinta „Atpirkimo ožių ieškojimas. Paveikslai Londonui“. Rasti atpirkimo ožiai atpažįstami iš laikraščių – kaukėti teroristai ir turistai, karalienė su savo vyru, po gaubtais pasislėpę juunuoliai, treninguoti marginalai, sunkvežimių vairuotojai ir sargybiniai, dviratininkai ir daug daug daug musulmonai, kurių juodos figūros it blos lemtis stypso gatvės vidury, žybiodamos niekio akimis. Bet dienėje atpirkimo ožiai yra patys menininkai. Jų figūros, kartais aprengtos aerozoliu išpurkštais giltinės kostiumais, stovi nukryžiuotos ir šoka mirties šokį virš Londono. O nuo jų, į juos ir aplinkui krenta bombos. Tačiau tai – ne bombos, o gatves surinkti besimėtantys balionėliai nuo azoto suboksono, sukeliančio halucinacijas, euforiją ar juoką.

Gilbertas ir George'as, „Astro Star“. 2013 m.

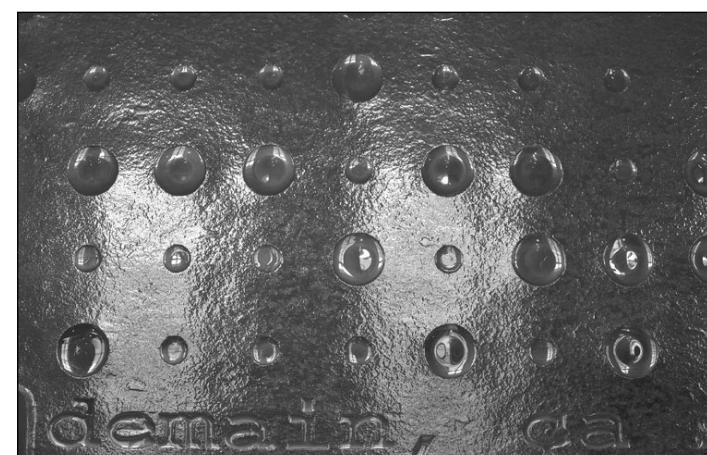
Taigi – mirtis ar juokas? Apsimestinai atviri, bet neutralūs menininkų veidai atsakymo nepasulferuoja. Jie patys slapstosi užsidėdami iš bombo padarytą Britanijos vėliavą kaip kamufliažą, o kartais – budelių gobtuvus, panašius į musulmonių hidžabus. Nesuprasi, ar jie dievai, ar biurokratai – ir tie, ir tie žino, kad viskas buvo ir bus taip pat, kad ir ką darysi, ir gražiai, ir linksmai, ir blogai, ir bjauriai, o paskui išnyks lyg nebuvę, tai kam jaudintis? Bet jie atiduoda savo kūnus miestui, kad ant jų užrašytu atpirkimo prakeiksmus ir pažadintų. Tai yra menas, kaltantis dabar. Nesvarbu, ko reikėjo vakar, ko reikės rytoj – jis dabar stovi veidu į žiūrovą, įžeidinėja ir šventvagystėmis bando kantrybę, verčia apsispresti, neleidžia apsimesti nematančiam.

Taigi kažkur Londono Gilbertas ir George'as numetė dar vieną meno bombą į juokias. Norinčiam aiškių atskymų žiūrovui sprogtų galva, bet iš tiesų nuo įtampos sprogssta dabartis. Idomu, pagalvojau, ar toks menas paveiktu politikus? Ne tik tuos, kurie skirsto pinigus kultūrai, bet ir tuos, kurie, tarkim, sprendžia strateginius klausimus. Greičiausiai ne. Jie apsimestų nesupratę. Juk pagaliau nežinai, ar čia rimtais kažkas sakoma, ar šaipomasi. O apsiuokti baisu. Bet norėčiau pamatyti juos apdairiai sprunkančius iš parodų salės – ir taip prarandantius teisę dėstyti savo nuomonę apie tai, koks menas yra geras, koks – blogas, kuris

reikalingas, kuris – ne. Vis šiokia tokia pergalė. Ant galerijos sienų buvo surašyti Gilberto ir George'o teksta – jų *credo*, kad menas turi kalbėti visiems, kad paveikslai turi pakeisti žmones, o ne pasidžiaugti jų laimėjimais, kad trys meno gyvybiniai šaltiniai yra galva, siela ir seksas. Ir dar ten buvo keturi menininko veiklos principai. Galvoje vis dar skamba vienas iš Gilberto ir George'o įsakyti: „Nepasitrauk nuo darbastalo per ilgam, nes Dievas vis dar šliufoja.“ Tikrai ne skundas Aukščiausiajam sunkia kūrėjo dalia.

Taigi, pasiskiepījusi pačiu rimčiausiu juoku ir herojiniu pasakojimais, vėl sėdau į lėktuvą. Ten mane vėl pasitiko išsiilgta lietuvių kalba. Lietuviai? To neaiškuas marmaliavimo į mikrofoną taip nepavadinsi. Anksčiau „Lietuvos avialinijos“ netgi samdydavo anglakalbi, kad jis (ar jis) sklandžiai ir tikra anglų kalba perskaitytų privalomus saugos pranešimus. Dabar pramaisi lietuviški ir angliski sakiniai rideinasi lėktuvu kaip šiukšlių nutekamuoju vamzdžiu. Girdisi tik kažkokas „šlum šlum šlum“, kurio pabaigoje padėkojama „už bendradarbiavimą“. Tai jau tikrai, pagalvoju – darbas lietuviškai. Pusiaumiga užsisegi saugos diržą ir jau nusipelne premijos.

Kodėl gržti, jei viskas čia taip ne-patinka? – jau girdžiu teisėtai pasipiktinusio skaitytojo balsą. Taigi – kodėl? Atsakymas paprastas: neturi anos šalies sielos, turiu tik šitą.

Thierry Boissel, segmentas vitražo frizui, detalė. 2014 m.

N. VASILIAUSKAITĖS NUOTR.

paskatinio šiemet po netrumpos pertraukos ją testi?

Daugiausia, žinoma, entuziazmas, kurio mes visi, meno bendruomenės nariai, paprastai nestokoja-me... Simpoziumo projektą parėmė Lietuvos kultūros taryba, tačiau be kolektyvinių pastangų, pasiaukojimo jo nebūtų pavykę išgyvendinti. Vis dėlto svarbiausia – ne finansiniai reikalai, o kažkoks vidinis variklis, stumiantis tai daryti, gal – pareigos jausmas, tarsi skolos grąžinimas, siekiant, kad tavoji dailės sritis gautų naujų impulsų, būtų matoma ir „girdima“.

Kaip jau kalbėjome pradžioje, vitražas tebėra aktualus, tik reikia padėti jam naujai atsiškleisti naujomis socialinėmis sąlygomis. Keisti, transformuoti erdvę, pabrėžti jo funkciją, pakylėti virš kasdienybės, o kartais ir pridengti kokį nemalonų vaizdą – tai iprasta, tradicinė, šimtmeciai besižęstanti vitražo priedermė. Tikiu vitražo galimybėmis ir perspektyvomis, ir tas tikėjimas stumia į priekį.

Vienu metu atrodė, kad simpoziumu tradicija nutrūko, išsisėmė. Kas

PARENGĖ KRISTINA STANČIENĖ

ATKELTA IŠ 6 PSL.

teka – vienos gražiausiai Panevėžio statinių, kuriuo miesto bendruomenė pagrįstai didžiuojasi. Tai darni, savita istorinių klasicistinės architektūros pastatų ir naujų korpusų jungtis. Jos autorius – žinomas architektas Saulius Juškys, už bibliotekos rekonstrukcijos projektą apdovanotas Nacionaline kultūros ir meno premija. Kiekvienam patarciai ją apžiūrėti – architektas čia rado savitą būdą sujungti senąją statinio dalį ir naujus šviesius, erdvius pastatus. Ši vieta leidžia susikaupti ir dirbti, taigi puikiai atitinka svarbiausią institucijos funkciją.

Kadai užsukus į biblioteką ir jidėmiai apžiūrėjus jos eksterjerą bei vidas erdvės, pamačius skaitylas skiriančias didžiules stiklines pertvaras, kilo noras vieną jų papuošti vitražais. Profesorius A. Dovydėnas kartu su architektu S. Juškiu aptarė šią idėją, ją palaikė ir bibliotekos kolektyvas. Neatsitiktinai pasirinkta ir šio simpoziumo tema – šriftų kompozicijos. Ji tiesiogiai ir kartu konceptualiai susijusi su bibliotekos veikla. Lakoniškos, mini-

malistinės raiškos kūriniai ne dominuoja erdvėje, o tik ją papildo. Žinoma, kūriniai viešojoje erdvėje vi-suomet atlieka ir tam tikra „šviečiamaji“ darbą – tikiems, kad i juos atkreipę dėmesį bibliotekos lankytøjai daugiau sužinos apie šiuolaikinį vitražą, išitikins, kad tai ne tik iprastai švino juostelėmis iš-margintos spalvoto stiklo kompozicijos, bet ir kur kas įvairesni darbai.

jau beveik dešimtmetis. Tačiau ar nebūtų prasmingiau kryptingai bendradarbiauti su architektais ir iš anksto apmasyti meno kūrinį ar architektūros santykį?

Žinoma, tai idealus variantas, taip būdavo daroma sovietmečiu, laikantis vienos nuostatos, kad vienosmeninės paskirties pastatas būtinai turi būti papuoštas meno kūriniais. Šiandien situacija gerokai pakitusi. Dažniausiai mus susiranda privatūs užsakovai arba patys atei-name su pasiūlymais. Beje, Lietuvo-

Demokratija naikina intelektualus

Pokalbis su Nobelio literatūros premijos laureatu Mario Vargasu Llosa

Mario Vargas Llosa

Mario Vargasas Llosa – pasaulio pilietis. 1936 m. gimęs Peru, vaikystė jis praleido Boliviijoje, jaunystę – Peru, paskui keliolika metų gyveno Madride, Paryžiuje, Londone ir Barselonoje.

2010 m. Vargasas Llosa – romanių „Miestas ir šuns“, „Pokalbis katedroje“, „Tetulė Chulija ir raščiava“ autorius – buvo apdovanotas Nobelio literatūros premija. Vargasas Llosa – seno sukirpimo intelektualas. Jis jaučiasi samoningu savo laikų stebėtoju bei kritiku, akylu žiūruo bei viešo gyvenimo dalyviu. Vargasas Llosa išsiūlė, kad tai irgi rašytojo pašaukimas. Jis – demokratas ir liberalas, bet Lotynų Amerikoje dažnai kaltinamas dešiniųjų pažiūromis.

Maciejus Stasiukis susitiko su rašytoju Paryžiuje, Lotynų kvartale, bute, kuriamo Vargasas Llosa jau desimt metų užsisklendžia rašyti. Pokalbiu su rašytoju, išspausdintą dienraštyste „Gazeta Wyborcza“, pateikiame sutrumpintą.

Kodėl parašėte „Diskretišką herojų“ („El héroe discreto“)?

Nes perskaiciav agentūrų išplintą žinutę. Peru, Truchiljuje, vienos verslininkas vėtos spaudoje išspausdino skelbimą: „Nemokėsi jums nė grašio. Galite sudenginti mano firmą. Nepasiduosiu šantažui.“ Šis pranešimas, skirtas vėtos mafijai, kuri reketuoja verslininkus, man padarė didelį įspūdį. Verslininko gestas liudija padorumą, teisingumą ir drąsą. Ir tai vyksta laikais, kai moralė tampa netvari ir sąlygiška. Dabar žmonės pasirengę bet kokiemis kompromisams, jei tik jiems tai naudinga. Šis verslininkas tapo vienintelio teisinguoju ta prasmė, kokią savykai „teisingas žmogus“ suteikė Albert'as Camus. Perkéliau šį įvykių į Pjūrą, kurią gerai žinau, nes joje užaugau, ir parašau parabolę apie šiuolaikinį Peru.

Praėjus 15 metų po Alberto Fujimori diktatūros žlugimo, Peru formuojažiūninių klasė, auga ir pasauliui atsiveria ekonomika. Demokratija ištvirtino, politikoje visi sutaria dėl žaidimo taisyklių, nėra tokų sukrėtimų kaip anksčiau. Tačiau kartu klesti organizuotas nusikalstamumas ir paprastas banditizmas...

Tai žengia koja kojon su laisve ir demokratija. Stinga stiprios politinės-administracinių ir teismo valdžios, kuri sutramdytu tą mažią. O nusikalstamumą lydi plintanti kaip piktžolės milžiniška korupcija. Tai bendras visai Lotynų Amerikai reiškinys. Užtenka pasižvalgti po Meksiką ar Braziliją, kur papirkinėjimas paralyžiuoja šalį ir po raidos metų stabdo jos augimą. Visame žemynje korupcija kelia grėsmę investicijoms, naikina verslumo ir taupymo dvasią. Stengiuosi parodyti tuos prieštaravimus: viena vertus – raiada ir sumanumas, kita vertus – nusikalstamumas.

Tegu romanais ir nėra optimistiškas, bet jo pabaiga išduoda Jus tikint, kad, nepaisant nieko, judama gera

kryptimi...

Gal ir taip. Norėjau taip pat parodyti naują dabartinio Peru veidą. Gal pirmą kartą esu vidutiniškai optimistinis arba mažiau pesimistas, kai kalbama apie mano šalį. Po Fujimori turėjome tris vyriausybes, kiekviena kitokia, bet visos demokratiskos. Egzistuoja pluralizmas, gausėja kultūros elitas. Bendrauja iki tol svetimi kaimiškasis Andų ir urbanizuotas pakrantės pasauliai. Diktatorius ir 20 jo korupuotų generolių sėdi kalėjime, nuteisti daugeliu metų. Lotynų Amerikoje tai nededažnas reiškinys.

Be to, ir visame žemynje daug mažiau diktatorių nei kada nors anksčiau. Diktatūra liko Kuboje, pusiau diktatūra Venesueloje ir Nikaragvoje... Visur kitur valdžia teisėta ir demokratika. Galime vertinti įvairiai, bet ją renka piliečiai. Dauguma šalių gyvena laisvėje, maža to, jos apsigynė nuo pasaulinės krisės. Išmoke ne tik demokratijos, bet ir ekonomikos pamokas. Tačiau aš gerai žinau, kad civilizacija, kultūra ir progresas – tai trapi kino juosta, kuri gali lengvai nutrūkti.

„Diskretiškame herojų“ yra kelionės į Europą kaip dovanos, grįžimo prie šaknų, gimtosios šalies rūpesčių atskirymo linija. Jūs ir Jūsų plunksnos draugai prieš pušę amžiaus būtent taip, kaip piligrimai, keliavote į Europą. Ar Senasis Pasaulis Lotynų Amerikai vis dar yra pavyzdys?

O, taip. Nors šiek tiek kitaip nei dar prieš keliausdešimt metų. Europa Lotynų Amerikai – tai menas, idėjos, vertybės. Tai Vakarų civilizacijos lopšys, svarbiausią civilizacijos ir kultūros paradigmą šaltinis. Lotynų Amerika semiasi iš to šaltinio, nes yra šio pasaulio dalis. Tai Vakarai, persodinti į naujų žemę ir apvaininti vėtos čiabuviu, praturtinti metis kultūros. Žemynas kalba daugeliu vietinių kalbų, bet pirmiausia trimis vakarietiškomis – ispanu, portugalų ir anglu.

Kita vertus, nors Europa vis dar lieka matrica ir įkvėpimas, vis mažiau žmonių bando čia išgyvendinti savo tikslus. Dauguma menininkų ar intelektualų važiuoja jau ne į Paryžių ar Londoną, o į Niujorką ir Holivudą arba lieka namuose.

Mano jaunystės laikais rašytojai, kūrėjai, intelektualai sudarė mažą, labai elitišką ir vienišą visuomenės grupę. Gyvenome diktatūrų laikais,

Todėl, kad nukenčia ir *res publica* – viešasis reikalas?

Taip. Politika, kurią suvokiamė kaip visuomeninius, politinius klausimus, negali apsiriboti gryna pragmatiškais veiksmais, pavyzdžiu, kai yra pakeičiamas vadinamaisiais „einaučiaus reikalaus“, praradusiais vertybinių atskaitą. Tada viešosios institucijos nyksta, o žmonės liajasi domėtis politika, nes tai purvas, korupcija ir vien tik valdžia.

Bet gyvenimas nepripažista tušumos, apliečias erdves užima nacionalizmas, populizmas ir koletyvinės ideologijos. Jos atgyja net Europoje. Septynis dešimtmecius įgyvendinamu didžiuoju demokratijos projektu abejonai visi. Ir kairieji, ir dešinieji. Kraštutinės srovės uzurpuoja viešuosius debatus ir valdžia patenka į blogiausiu rankas. Vidutinės, skurdžių ir demoralizotų. Mes Lotynų Amerikoje galime pasiguosti, kad visos demokratijos, taip pat ar senosios bei išvystytos, serga ta pačia liga. Bet daugumas problemos yra kvalifijų džiaugsmas. Tam reikia pasipričinti, kol nebus per vėl. Nežinau geresnio kelio už edukaciją ir gerą pavyzdį. Politika turi traukti jaunus ir geriausius.

Tik kuo?

Vertybėmis paremtos politikos pavyzdžiai. Politikos, kuri sugerbėjo sugrąžinti demokratiją, sunaikinti neteisybę, įtvirtinti teisę, paskatinti ekonomikos raidą. Mūsų pareiga apsaugoti kultūrą nuo banalybės. Ištrauktai jų iš pramogiskumo.

Bet tai tik žodžiai. Gal reikia sukrėtimos?

Taip, pavyzdžiu, kaip Ukrainoje. Jei ukrainiečiai būtų turėję solidesnę demokratinę kultūrą ir geresnes institucijas, būtų lengviau susidorėti su krize. Dabar jie patyrė šoką ir negali atsikvošeti. Toks šokas gali ištikti visur, kur nusilpo visuomenės laisvės gynimo mechanizmai.

Kodėl globaliame kaime lengviau ir greičiau įsigali judrus kapitalas, prekyba ar prekės, o ne vertybės ir laisvė?

Nes šios vertybės nėra akivaizdžiai tokios globalios. Jei taip būtų, pasaulys neliktu korupcijos. Tačiau privalome jas diegti. Vertybės dūsta, jos nepajęgia pasivyti ekonomikos. Tai turėtų būti pagrindinis mūsų rūpestis, tačiau nėra. Turime būti budrūs! Turime sugrąžinti viešajam gyvenimui kritišką pilietinį požiūrį.

Tačiau reikėtų prisiminti ir tai, kad išyko didelę pažanga. Kai pastutinį karta kalbėjaus su Karlu Popperiu, jis pasakė: „Kur tik pasisuksi, nelaimės ir katastrofos. Siaubas. Tačiau, nepaisant to, dar niekada per visą istoriją mums taip gerai nesiseikė.“

Kam „mums“?

Žmonijai, pasauliui. Pasisiūrėkite – pasauliye daug daugiau demokratinių valstybių nei prieš ketvirtį amžiaus. Patys aškiausi pavyzdžiai –

vadinamosios liaudies demokratijos šalyse. Dabar tai pilnateisės, stabilių demokratijos, be to, jos paskiepytos nuo totalitarizmo.

Tačiau liberalizmas išgyvena krizę. Neoliberalizmas puikiai pasiteisino ekspluatuojant išteklius ir darbą, daug blogiau – kuriant visuotinę gerovę. Turtai kaupiami viršūnėse, atotrūkis tarp turtingų ir skurdžių vis didesnis.

Tačiau liberali ekonomika sumažino skurdą. Per pastaruosius 25 metus labiau nei per visą ankstesnį šimtmecį. Liberalizmo problema yra ne jis pats, o vertybų žlugimas ir moralinės kontrolės mechanizmų sutrikimas. Būtent tai, o ne liberalizmo blogis paaiškina krizę, kuri ištiko Europą ir JAV. Laimėjome kovą prieš komunizmą. Liko tik apgailėtinios Šiaurės Korėja ir Kuba. Dabar atėjo laikas dar vienam didžiam mūšiui už tai, kad viešą gyvenimą pradėtų valdyti moralė, kaip to norėjo Albert'as Camus. Ne tik politinė, bet ir ekonominė gyvenimą. Demokratijos buvimas neišsprendžia mūsų problemą. Demokratijai reikia mūsų dalyvavimo.

Į demokratikos, liberalios, tolerantiškos ir pluralistinės Vakarų civilizacijos laimėjimus nuolat késinasi pirminiai instinktai: nacionalizmas, religinis ir etninis fanatizmas, valdžios troškimas. Kodėl taip yra?

Popperis tai vadino „genties gundymu“. Šie reiškiniai niekad neišnyks, bet stipriau jie pasireiškia križių laikais. Galima laimėti mūšį prieš bandos, bet ne prieš karo instinktus. Ir vėl: pergalę toje nesibaigiančioje kovoję lemia kultūra. Si dabartinė – savanaudiškumo ir pramogos, plintanti turtingose Prancūzijos ar D. Britanijos visuomenėse, – nepalaikys žmonių kritinės dviasios.

Jums pavyzdys yra buvusios „liaudies demokratijos“, bet aukso amžius baigėsi ir mūsų pasaulio dalyje. Rusija grįžta prie patvaldytės ir imperializmo.

Tai tikrai grėsmė Rytų Europai. Demokratijos ir laisvės vertybės, kurios turėjo plisti po SSSR žlugimą, Rusijoje neprigijo. Tačiau Rusijoje atgimsta ne komunizmas, o caro imperija, stiprus vado ir galtingos valstybės ilgesys. Vis dėlto manau, kad Putinas pralaimės. Šių dienų pasaulyje neoimperiniams nacionalizmui nėra vietas.

Nobelio kalboje sakėte, kad istorijų pasakojimas ir klausymas yra civilizacijos bei žmogiškumo pradžia. Tačiau dabar literatūra miršta. Žmonės nebeperra knygų. Ar mūsų laukia naujas barbariškumas?

Viskas priklauso nuo mūsų pačių. Nuo intelektualų, šeimos, mokyklos. Mes kartu turime pasipriešinti tam barbariškumui.

PARENGĖ KORA ROČKIENĖ

Rusijos gyvenimo metafora

Prasidėjo kino festivalis „Nepatogus kinas“

Trečiadienį atidarytas kino festivalis „Nepatogus kinas“. Jo programe daug pasauliye pripažintų ir apdovanotų dokumentinių filmų. Šiemet festivalio naujovė – konkursinė programa. Joje bus parodytas ir rusų režizierės Alinos Rudnickajos filmas „Kraujas“ („Krov“, 2013). Filmo premjera vyko pernai, garsaus dokumentininko Vitalijaus Manskio įkurtame Maskvos „Art-dokfest“, kur „Kraujas“ laimėjo Didžių prizą. Tada ir prasidėjo filmo kelionė po svarbiausių dokumentinio kino festivalius. Pateikiame keliis rusų kritikų atsiliepimus apie filmą.

Moters žvilgsnis geriau tinka dokumentiniams kinui apie mūsų tévynę: moterys drąsesnės, bet ir gailtingesnės, jos nebijo blaivai žiūrėti į visą tikrovęs bjaurstį, o kartu yra pasirengusios užjausti žmones. (...)

Automobilis su keliomis medicinos seserimis važinėja blogais Rusijos keliais, rinkdamas donorų kraują, kuris tokis būtinės didelio miesto ligoniūnėms. Mažuose miesteliuose jų jau laukia, žmonės stovi eilėse, jaudinasi, ar galės atiduoti savo 450 miligramų krauju, už kuriuos gaus 850 rublių. Tai dideli pinigai tiems, kas gyvena iš trijų tūkstančių pensijos, iš nereguliariai gaunamo atlyginimo.

Krauko duoda jauni ir seni, vyrai ir moterys, kažkas apalpsta – ji atgaivina, paguldo kojomis aukštyn, ramindami: „Viskas, atidavei, atida-

vei, viskas gerai“, t.y. bus užskaityta, pinigus išmokės. „Ar pusryčiavai? – klausia seselės jaunos moters. – Ką valgei?“ Ši atšauna: „Tris sumuštinius su sūriu ir du puodelius kavos.“ „Ar bent su sviestu? Nusipirk kilogramą jautienos ir suvalgyk per savaite, štai tau pinigai maistui, kraują atiduosi nemokamai“, – aiškina jai.

Kraujas šiam nespalvotame filme yra juodos spalvos, jis teka iš mėgintuvėlio, bėga vamzdeliais. Kraujas primena naftą, be jo neišgyvens ligoniai, jo reikia operacijoms, tai kilnu ir svarbu, bet sesutės kraują skaičiuoja kibirais – šiandien surinko keturis kibirus. Iprastas dalykas – kraujų surinkimas šiam filme tam-pa šalis, kur už tolumą laukų ir miškų gyvena nuolankūs ir mieguisti žmonės, gyvenimo metafora. Jų kraujuo reikia gelbėti kitiems.

Visi yra sistemos dalys, visi susiję vienii su kitaais, ir visi susitaiko su tuo, kas yra. Yra skubant ir blogai žmonių poreikiams pritaikyta erdvė: valienė serviruoja sandėliuke, kraujas imamas mokykloje arba kluobe, atitariant salę širmomis. Atsiktinės meilužis višbučio kambaryje, degtinės „Penki ežerai“ butelių su naminėmis salotomis plastmasinėje dėžutėje, šventinis tortas Kraujo centro 30-mečiui su kreminė širdimi ir lašeliu krauko ant jos – mažyčiai džiaugsmai pilkai baltoje vienodų dienų tékmėje.

Sesutės juokais vadina save kraugėmis. Komunistiniam mitinge

„Kraujas“

žvériškai rimtai kraugeriais jos vadina kitus. Bet ir mitingai, ir sveikatos apsaugos departamento vadovo pagyrimo žodžiai nieko nekeičia gyvenimė, kur už viską rečiai mokėti krauju.

Režisierė iš Peterburgo Alina Rudnickaja nufilmavo jau daug filmų ir beveik visi jie buvo pastebeti, dalyvavo festivaliuose, gavo prizus. Bet, mano galva, „Kraujas“ yra geriausias, jis daug gilesnis už bet kokią interpretaciją ir jo tikroviskumo laipsnis tokis, kad filmo neįmanoma nepriūmti rimtai, panašiai kaip neįmanoma nusigręžti nuo nuosavo gyvenimo.

Aliona Solnceva, „Moskovskije novosti“

Tikras dokumentinis kinas skirtas nuo televizinio pirmiausiai automobilių noru užduoti sau sudėtingiausius klausimus apie būtį, kartu su žiūrovais atidaryti „uždraustas“ duris, ke-

meninę laimę. Už lango vangiai triukšmauja mitingas apie valdžią, kuri siurbia žmonių kraują. Is ilgos donorų eilės paimtas kraujas teka vamzdėliai į operacines, gelbėdamas suaugusijų ir kūdikių gyvybes. Kraujas, ko gero, dabar yra vienintelis mus visus jungiantis dalykas.

Marina Razbežkina tai vadina „gyvatės zona“, kai tu taip arti priartinti prie realybės, kad ji jau ima pūsti savo gobtuvą. Kamera, rizikinai priartinta prie herojaus akių, prie šios dienos akių, pati tampa pavojinga realybė.

Larisa Malukova, „Novaja gazeta“

(...) Filme apie kilnojamąją krauju perpymimo stotį nėra raudonos spalvos – kraujas nespalvotas. Donorystė čia parodyta kaip moralinis okismoronas: viena vertus, tai prekybos savimi (dauguma duoda kraują dėl pinigų) forma, kita vertus, visada lieka pasitenkinimas poelgiu ir išgelbėti žmonės (juos Rudnickaja taip pat rodė filme). Tu tarsi sekli gydytojus, ju sudėtingą darbą ir nepretenzingus vakarinius pasiliinksminimus, ir amžinai meluojančius donorus, pačius įvairiausius, bet uždirbančius taip pat. Tačiau galiausiai supranti, kad žiūri filmą apie tai, kaip tai, kas sociali (pinigai), ir tai, kas biologika (kraujas), sulieja kiekvieną į vientisą žmogaus organizmą.

Marina Kuvšinova, www.seance.ru

PARENGÉ K. R.

Kulinariniai malonumai – ne viskas

Krėsle prie televizoriaus

Skaniai pavalgyti mėgstu, bet ilgai svarsčiau, kodėl paskutiniai metais televiziją ir kiną ištiko kulinarinis bumas. Kodėl kino festivaliuose atsiranda atskiros kulinarinio kino programos, dar galu suprasti – juk reikia kažkur rodyti tokius filmus, bet kodėl visi kalba apie maistą, kodėl perka dideles kvailų receptų knygas kietais viršeliais, kodėl žiūri laidas, nuo kurių tikrą maisto gaminimo specialistą kartais gali ištikti net infarktas? Gal todėl, kad masinė kultūra pasiūlė visiems tapti hedonistais?

Tikiuosi, kad išuos klausimus padės atsakyti Jono Favreau 2014 m. filmas „Šefas ant ratu“ (TV3, 25 d. 23.05). Kodėl Favreau émėsi šio filmo ir dar suvaidino pagrindinį vaidmenį, suprantu: pabandykite ne vienius metus režisuoti „blokbasterius“, kad ir kelius filmus apie geležinį žmogų ir dar juose vaidinti, tada bus ašku, kodėl tokis mielas pasirodys darbą Los Andželo restoranе praradęs buvęs madingas virėjas Karlas. Jis ieškos prarasto kulinarinio įkvėpimo, atidaręs restoraną ant ratu. Toks personažas leidžia atsiveriti jausmams, neslėpti net tą asmeniš-

kų ir nuoširdžių, nors, ko gero, pačius nuoširdžiausius sukelė Karla sužlugdės įtakingiausias kritikas (Oliver Platt), kuris filme nutiesiai aškiaskas paraleles su žiauriu kino pašauliu. Pakeliui Karlas dar bandys susitaikyti su savo šeima, juk ranką jam išties buvusi žmona ir dešimtmmetis sūnus. Todėl tokis numanomas filme tėvo ir sūnaus suartėjimas.

„Šefas ant ratu“ primena senus sovietinius filmus, teigusius, kad svarbu kiekvieną darbą atlikti gerai ir idėti į ji dalelę savo širdies. Tą patį teigia ir Favreau, kuris padeda savo Karlui suprasti, kad galima didžiuotis ir sumuštiniu, jei jis pagamintas nuoširdžiai. Žodžiu, „valgis – tai šis tas daugiau nei valgis“, bet šeštadienio vakarui tokis filmas tinka.

Robertas Zemeckis, regis, taip pat pavargo nuo spalvingų pasakaičių mažiems ir dideliems, todėl 2012 m. jo sukurtą „Skrydži“ (TV3, 26 d. 21.30) galima pavadinti net realistišku. Denzelas Washingtonas vaidina pilotą, kuris išgelbsti keleivius nuo žūties (skrydžių kompanija gali pinigų naujoms detaliems), tačiau „Skrydži“ rezisieriui, regis, svarbiau parodyti, kaip herojus nugalė savo silpny-

bes ir pakyla virš ankstesnio gyvenimo, kuriamė yra daug alkololio, kokaino ir problemų su darbdaviais. Washingtono personažo dviprasmiškumas atskiedžia „Skrydžio“ sentimentalumą, papildomo žavesio filmui suteikia Johno Goodmano suvaidintas universitetoto profesorių, atnešantis į ligoninę savo draugui cigarečių, alkoholio ir pornografinių žurnalų, kad šis nenumirtų iš nuobudlio.

Profesionalumo nepragersi, bet Tiboro Takacso filmo „Melas ir iliuzijos“ (BTV, 26 d. 23 val.) herojus, jaunas, garsus ir turtingas rašytojas (Christian Slater), laimės ieško kaita – jis įsimylia gražią blondinę. Kai rašytojo sužadėtinė paslaptingai dingsta, o juo pačiu pradeda domėtis įtartini veikėjai, intelektualo gyvenimais pavirsta tikru trileriu.

Vis dėlto rašytojai retai tampa filmų herojais, nors jiems tikrai galima pavydėti: šie žmonės gyvena iškart keliose tikrovėse. Kine jos, deja, dažnai suprantamos ir rodomos pažodžiu, nors geri rašytojai vis dar neatsisako bendradarbiauti su kino kūrėjais.

Willo Specko ir Josho Gordon

„Šefas ant ratu“

2011 m. filmas „Nepageidaujamai genai“ (TVI, 27 d. 21 val.) sukurtais pagal vieno ryškiausią viduriniosios

kartos amerikiečių prozininko Jeffrey Eugenideso (g. 1960) novelę, dar anksčiau jo romaną „Jaunosios savižūdės“ ekranizavo Sofia Coppola. „Nepageidaujamų genų“ herojai – nevykčiis nekilnojamojo turto agentas Volis (Jason Bateman) ir jo geriausia draugė Kesė (Jennifer Aniston). Mergina užsigiedžia vaiko ir sėklos donoru pasirenka Rolandą (Patrick Wilson). Tačiau Volis slapta myli Kesę. Todėl visai nekeista, kad aplinkybių priverstas jis pakeis donoro sėklą savo. Po septynerių

metų Kesė grįžta į Niujorką su sūnumi ir Volis nebegali atsiptirti tėvystės šauksmu....

Panašiai kaip tapatybės tema, paskutiniai metais kine populiarios ir visokios genetinės paieškos, susijusios su dirbtiniu apvaisinimu. Jos dažniausiai baigiasi optimistiškai, bet man tokiais atvejais neduoda ramybės kitas klausimas: kodėl panarišių filmų herojai nenori daugintis natūraliu būdu? Ar tik nebus kalta ta pati kulinarija, kuriai žmonės atiduoda tiek fantazijos, laiko ir jėgų, kad jų nebelieka tikram gyvenimui?

Jūsų –
JONAS ŪBIS

Parodos	„7md“ rekomenduoja
VILNIUS	
Nacionalinė dailės galerija Konstitucijos pr. 22 XX a. Lietuvos dailės ekspozicija Paroda „Jūdančios raidės“ Paroda „Pirmavaizdžiai: idėjos, eskizai, modeliai ir instrukcijos“ Gražiausiu šveicariškų knygų paroda	Valdovų rūmų muziejus Katedros a. 4 Paroda „Europos Viduramžių ir Renesanso gobelenai. Gijomis išausta istorija“
Vilniaus paveikslų galerija Didžioji g. 4 Chodkevičių rūmų klasicistiniai interjerai Lietuvos dailė XVI–XIX a. Jurgio Baltrušaičio memorialiniai baldai Paroda „Parąžiaus mokyklos dailininkai iš Baltarusijos. Iš AB „Belgazprombank“ kolekcijos, muziejinių ir privačių rinkinių“	Rašytojų klubas K. Sirvydo g. 6 Birutės Kairaitės-Vaitkevičienės fotografijos
Radvių rūmai Vilniaus g. 24 Europos dailė XVI–XIX a. Dubingių ir Biržų kunigaikščių Radvių Rytų Azijos, Naujosios Gvinėjos ir Australijos aborigenų menas	Galerija „Aidas“ Trakų g. 13 Gusto Jagmino tapybos bei piešinių paroda „Dykinėjimai“
Taikmosios dailės muziejus Arsenalo g. 3A Paroda „Maištasis buduare“ (XX a. aštunto dešimtmiečio mada iš Aleksandro Vasiljevo kolekcijos)	„Prospekto“ fotografijos galerija Gedimino pr. 43 Fotografijų paroda „Miniatūros?“
Vytauto Kasiulio dailės muziejus A. Goštauto g. 1 Retrospektivinė Vytauto Kasiulio kūrybos ekspozicija Telesforo Valiaus (1914–1977) gimimo šimtmečiu skirta paroda	„Vilniaus“ fotografijos galerija Stiklių g. 4 iki 31 d. – Donato Stankevičiaus fotografijų paroda „Perpardavimas“
Lietuvos nacionalinis muziejus Naujasis arsenas	Pamėnkalnio galerija Pamėnkalnio g. 1/13 Martos Vosylūtės paroda „Lietuvos dailės istorija paveikslėliuose“
Kazio Varnelio namai-muziejus Didžioji g. 26 K. Varnelio kūrybos ir kolekcijos ekspozicija Lankymas antradienį–šeštadienį iš anksto susitarus tel. 279 16 44	Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus Piliés g. 40 Viktoro Paukštelių tapybos paroda
Bažnytinio paveldo muziejus Šv. Mykolo g. 9 Bažnytinio paveldo muziejus ekspozicija Aleksandro Šepkaus juvelyriskos paroda	Šv. Jono gatvės galerija Šv. Jono g. 11 iki XI. 1 d. – paroda „Laisvės ribos“ (objektais, skulptūra)
VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJOS GALERIJOS	Kauno paveikslų galerija K. Donelaičio g. 16 Jūračio Zaleno paroda iš ciklo „Lūžio kartos varda“
Parodų salės „Titanikas“ Maironio g. 3 Paroda „Keramika + spauda /spausdintas vaizdas keramikoje“	Galerija „Meno niša“ J. Basanavičiaus g. 1/3 Elenos Balsiukaitės-Brazdžiūnienės paroda „Varṇų bažnyčia“
Vilniaus dailės akademija Maironio g. 6, Malūnų g. 5 Algimanto Švégždos (1941–1996) piešinių paroda-konkursas	Lietuvos dailininkų sajungos galerija Vokiečių g. 2 iki 26 d. – Galerijos vitrinoje – tarptautinė šiuolaikinio metalo meno biennalė „METALOfonas: asmeniškai“
VDA parodų erdvė „5 malūnai“ Malūnų g. 5 iki 26 d. – Natano Jurevičiaus „Albumas“ proceso“	Galerija AV17 Aušros Vartų g. 17 iki 26 d. – tarptautinė šiuolaikinio metalo meno biennalė „METALOfonas: asmeniškai“
Tekstilės galerija „Artifex“ Gaono g. 1 iki 31 d. – Aistės Kisarauskaitės paroda „Baltųjų ējimai“	„Juškų gallery“ B. Radvilaitės g. 6B Jaunųjų menininkų paroda „Peizažo mimikrija“
Galerija „ARgenTum“ Latako g. 2 Aušros Jasiukevičiūtės mažosios metalo plastikos paroda „Pasauliai“	Vilniaus rotušė Didžioji g. 31 iki 31 d. – Saulius Dastiko paroda „Vietos“
A. ir A. Tamošaičių galerija „Židinys“ Dominikonų g. 15 Dailininkų Tamošaičių kūryba XIX–XX a. pirmos pusės liaudies meno rinkiniai	Galerija „Kunstkamera“ Ligoninės g. 4 iki 31 d. – Antano Mončio (1921–1993) piešinių paroda „Spalvų vokalizės“
Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos galerija Šv. Jono g. 11 iki 27 d. – Vilmos Samulionytės ir Sugar	Teatro, muzikos ir kino muziejus Vilniaus g. 41 Paroda „Viva Verdi!“ Sare (Evgenia Sarkisian) paroda
Prancūzų institutas Didžioji g. 1 iki 29 d. – Cloé Cruchaudet komiksų paroda „Mauvais genre“	Senamiesčio menininkų galerija-dirbtuvė Totorių g. 22–4 Vilmos Fioklos Kiurės tapybos paroda „Žvėryns ir šventieji“
Jono Meko vizualiųjų menų centras Gynėjų g. 14 Paroda „Fluxus + Fluxus“	Daržų g. 10 / Bažnyčių g. 4 Menininkų grupės „5 erdvės“ paroda pavadinimu „Ru20“
Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos galerija Šv. Jono g. 11 iki 27 d. – Vilmos Samulionytės ir Sugar	Klaipėdos galerija Galinio Pylimo g. 28 iki XI. 2 d. – Gyčio Skudžinsko paroda „Keilios fotografijos tiesos“
Galerija „s:said“ Galinio Pylimo g. 28 iki XI. 2 d. – Gyčio Skudžinsko paroda „Keilios fotografijos tiesos“	Galerija „s:said“ Galinio Pylimo g. 28 iki XI. 2 d. – Gyčio Skudžinsko paroda „Keilios fotografijos tiesos“
	„7md“ rekomenduoja
	Dailė Istorikai privilegiuotam vyro živilgsniui oponuojanti menininkė Laisvėdė Šalčiūtė šikart atsigréžė į savo pačios praeitį – Vilniaus grafikos meno centre ji pristato (Melo)dramos manifestą, kurį sudaro 1991–1992 m. sukurti piešiniai ir vizualiniai jų komentaras. Ankstyvuosiuos darbuose pastebėta pasikartojančių gubės motyvų jų susieja su graikų mitu apie Ledą, su jos vaizdavimui įvairių laikotarpinių tapyboje bei šiuolaikiniu „neojausmingumu“. Jos parodą galerijoje „Kairė–dešinė“ (Latako g. 3, Vilnius) galima apžiūrėti iki lapkričio 8 d.
	Parodoje „Miniatūros?“ eksponuojami žinomų Lietuvos fotografių – Vytauto Balčycio, Joanos Deltuvaitės, Artūro Kulikausko, Algimanto Kunčiaus, Algirdo Šeškaus, Ricardo Šileikos, Remigijaus Treigio ir Gintauto Trimako – mažo formato darbai, kuriais jie priešinasi „parodinio“ formato kanonui ir kviečia pasimėgauti šviesos miniatūromis iš arčiau. Paroda „Prospekto“ galerijoje (Gedimino pr. 53, Vilnius) veikia iki lapkričio 8 d.
	Muzika Spalio 25 d. 19 val. Filharmonijos Didžiojoje salėje prasideda festivalis „Gaida“. Skirtingų kartų menininkų kūriniai griežia Lietuvos nacionalinius simfoninius orkestrus. Skambės Vokietijoje gyvenančios bene žymiausios šių laikų rusų kompozitorės Sofijos Gubaidulinos kūrinių „Puota maro metu“, orkestro meistrės, lenkų kūrėjų, kviestinės festivalio kompozitorės Hannos Kulenty opusas „Pirmoji dalis“, jaunesnei kartai astovaujančiu Ugnės Giedraitytės „Iris“ ir Rūtos Vitkauskaitės pasaulinė premjera. Is atlikėjų, be abejio, labiausiai intriguoją akordeono meistras Martynas Levickis. Per nai „Decca Classics“ išleistas jo albumas „Martynas“ pripažintas perkausiu klasikinės muzikos albumu D. Britanijoje. Solinį vaidmenį taip pat atlikis jaunas klarnetininkas Vytautas Giedraitis. Diriguos austrių dirigentas ir kompozitorius Rolandas Freisitzeris.
	Kinas Spalio 25 d., šeštadienį, 16 val. „Skalvijoje“, specialiajame „Nepatogaus kino“ seanse, – Pavelo Kostomarovo, Aleksandro Rastorgujevo ir Aleksėjaus Pivovarovo filmas „Kadencija“ – kelerius metus kurtas pasakojumas apie Rusijos opoziciją.
	Spektakliai
	VILNIUS
	Nacionalinis operos ir baleto teatras 24 d. 18.30 – J. Strausso „VIENOS KRAUJAS“. Dir. – J. Geniušas 25 d. 18.30 – „BARBORA RADVILAITÉ“ (pagal S. Vainiūno, A. Malcio, H.M. Góreckio ir kt. muziką). Dir. – R. Šervenikas 26 d. 18.30 – „Nacionaliniam dramos teatre – N. Gogolio „REVIZORIUS“. Rež. – R. Tuminas 27 d. 18.30 – „PREMJERA! N. Erdmano „SAVŽUDIS“. Insc. aut. – T. Stirna, rež. – G. Tuminaitė, dail. – V. Galeckaitė-Dabkienė, komp. – G. Puskunigis. Vaidina D. Ciunis, I. Patkauskaitė, A. Šataitė, T. Rinkūnas, T. Stirna, A. Kiškytė, T. Kliukas, A. Dubaka
	Nacionalinis dramos teatras Didžioji salė 24 d. 17 val. – F. Dostojevskio „IDIOTAS“. Rež. – E. Nekrošius („Meno fortas“) 25 d. 17 val. – M. Ivaškevičiaus „ŠVARYMAS“. Rež. – O. Koršunovas 26 d. 12 val. – „KOSMOSAS+“. Rež. – K. Dehlholm („Hotel Pro Forma“) 27 d. 18.30 – M. Bulgakovo „MEISTRAS IR MARGARITA“. Rež. – O. Koršunovas 28 d. 18.30 – M. Spero „MEDŽIOKLÉS SCENOS“. Rež. – R. Atkočiūnas 29 d. 16 val. – M. Mayenburgo „AKMUO“ 30 d. 16 val. – M. Ivaškevičiaus „ŠVARYMAS“. Rež. – O. Koršunovas 31 d. 18.30 – A. Adamo „ŽIZEL“. Rež. – R. Šervenikas 32 d. 18.30 – S. Becketto „BELAUKIANT GODO“. Rež. – R. Tuminas
	Valstybinis jaunimo teatras Didžioji salė 24 d. 18 val. – „LEDI MAKBET“ (pagal W. Shakespeare'o pjesę „Makbetas“). Rež. – A. Latėnas 25 d. 12 val. – J. Kelero, A. Jalianiausko „PAIKA PELETÉ“. Rež. – A. Jalianiauskas (Salė 99) 26 d. 18 val. – E. Scarpettos „VARGŠAI ARISTOKRATAI“. Rež. – P.E. Landi 27 d. 12 val. – V.V. Landsbergio „ARKLIO DOMINYKO MEILĖ“. Rež. – A. Vidžūnas (Salė 99) 28 d. 18 val. – M. McDonagh „PAGALVINIS“. Rež. – J. Vaitkus 29 d. 11 val. – A. Pukelytės spektaklis-eksкурсija „EKSPEDICIJA Į TEATRO VIDŪ“. Rež. – A. Pukelytė 30 d. 18 val. – M. Frayn „TRIUKŠMAS UŽ KULISU“. Rež. – P.E. Landi 31 d. 18 val. – A. Juozaičio „ŠIRDIS VILNIUJE“. Režisierai – J. Vaitkus, A. Vidžūnas
	Rusų dramos teatras Didžioji salė 24 d. 18.30 – M. Macevičiaus „PRAKEIKTA MEILE“ (pagal P. Sanajevo apysaką „Palaidokite mane už grindjuostęs“). Rež. – A. Jankevičius

